

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

Wydział Historii
Uniwersytetu Warszawskiego

Międzynarodowa konferencja naukowa

**Stosunki
polsko-ukraińskie
wobec rosyjskiej
agresji na Ukrainę:
konteksty historyczne
i współczesne**

11-12 kwietnia 2024 r.

Wydział Historii UW, Sala Kolumnowa

Współorganizatorzy
i partnerzy

**muzeum
dzieci
polskich**
ofiar totalitaryzmu

Stosunki polsko-ukraińskie wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę: konteksty historyczne i współczesne

Międzynarodowa konferencja naukowa
11-12 kwietnia 2024 r.
Uniwersytet Warszawski, 2024

Podczas konferencji będzie można obejrzeć **wystawę:**
„Aby moje „Kocham Cię” nie dotarło za późno. Listy dzieci z czasu wojny”

Cel konferencji:

refleksja nad uwarunkowaniami ataku Rosji na Ukrainę oraz nad jego znaczeniem dla relacji polsko-ukraińskich w aspekcie społecznym i naukowym

Organizator:

Wydział Historii Uniwersytetu Warszawskiego

Współorganizatorzy:

Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; Edukacyjno-Naukowy Instytut Stosunków Międzynarodowych, Historii i Filozofii Czerkaskiego Uniwersytetu Narodowego im. Bohdana Chmielnickiego

Przy współudziale:

Instytutu Ukraińskiej Archeografii i Źródłoznawstwa im. Mychajły Hruszewskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy
Muzeum Dzieci Polskich – ofiar totalitaryzmu w Łodzi

Miejsce prowadzenia obrad:

Uniwersytet Warszawski, Wydział Historii
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28

Języki robocze konferencji:

polski; ukraiński; angielski

Regulamin konferencji:

powitania – 5 min.
wykład plenarny – 15 min.
referat – 15 min.
dyskusja – 30 min.

Komitet naukowy:

- dr hab. Katarzyna Błachowska (UW)
- dr hab. Bartosz Hordecki, prof. ucz. (UAM)
- dr hab. Marek Mikołajczyk, prof. ucz. (UAM)
- dr hab. Olga Morozowa, prof. ucz. (CzNU, UW)
sekretarz konferencji, redaktor abstraktów
- dr hab. Łukasz Niesiołowski-Spanò, prof. ucz. (UW)
- dr doc. Oleksandr Spriahailo (CzNU)
- prof. dr hab. Andrzej Stelmach (UAM)
- dr hab. Rafał Witkowski, prof. ucz. (UAM)
- dr hab. Marzena Zawadowska, prof. ucz. (UW)
- prof. dr hab. Natalia Zemzyulina (CzNU)

Komitet organizacyjny:

- dr hab. Katarzyna Błachowska (UW)
- dr Nadia Khalak (UW)
- dr Olga Gaidai (UW)
- dr Piotr Kroll (UW)
- dr Elżbieta Kwiecińska (UW)
- dr hab. Olga Morozowa (UW)

A stylized profile of a human face, split vertically. The left side is a light gray silhouette. The right side is filled with color: the top half is blue and the bottom half is yellow. The word "PROGRAM" is written across the center in a bold, black, serif font.

PROGRAM

11 kwietnia 2024

Sala Kolumnowa (parter)

online: <https://meet.google.com/dip-vtem-jtc>

8.00-9.00 Rejestracja uczestników

OTWARCIE KONFERENCJI

Moderacja: **Katarzyna Błachowska, Olga Morozowa**

9.10-9.15 **Łukasz Niesiołowski-Spanò**, dziekan Wydziału Historii
9.15-9.20 **Andrzej Szeptycki**, wiceminister nauki i szkolnictwa wyższego RP
9.20-9.25 **Oleksandr Cherevko**, rektor Czerkaskiego Narodowego Uniwersytetu
im. Bohdana Chmelnickiego
9.25-9.30 **Rafał Witkowski**, prorektor Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu
9.30-9.35 **Andrzej Stelmach**, dziekan Wydziału Nauk Politycznych
i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
9.35-9.40 **Heorhii Papakin**, dyrektor Instytutu Ukraińskiej Archeografii
i Źródłoznawstwa im. Mychajły Hruszewskiego Narodowej Akademii Nauk
Ukrainy w Kijowie
9.40-9.45 **Ireneusz Piotr Maj**, dyrektor Muzeum Dzieci Polskich - ofiar
totalitaryzmu w Łodzi

WYKŁADY INAUGURACYJNE

9.45-10.00 **Andrzej Szeptycki**, *Polsko-ukraińska współpraca naukowa
po 24 lutego 2022 r.*
10.00-10.15 **Henryk Litwin**, *Ruś prawosławna – Ruś unicka. Ruś kozacka – Ruś
szlachecka. Ukraińskie antynomie w polskiej i ukraińskiej historiografii
wczoraj i dziś*
10.15-10.30 **Andrzej Stelmach**, *Współpraca Wydziału Nauk Politycznych
i Dziennikarstwa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu
z uczelniami ukraińskimi w obliczu pełnoskalowej agresji rosyjskiej
- doświadczenia i perspektywy*
10.30-10.45 **Stanisław Stępień**, *Przemyśl – miasto na granicy w obliczu rosyjskiej
agresji na Ukrainę*
10.45-11.00 **Tomasz Matuszak**, *Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim
- współpraca polsko-ukraińskiego środowiska archiwalnego przed
i po agresji Rosji na Ukrainę – wybrane aspekty*
11.00 - 11.15 **Olga Morozowa**, *Stosunki ukraińsko-polskie w kontekście rosyjskiej
inwazji na Ukrainę (2022-2024): przykłady solidarności i współpracy
(aspekt naukowy).*
**Prezentacja wystawy „Aby moje „Kocham Cię” nie dotarło za późno.
Listy dzieci z czasu wojny”**
11.15 - 11.45 **przerwa kawowa**

11.45-14.00

Sala Kolumnowa, parter

online:

<https://meet.google.com/dip-vtem-jtc>**Stosunki polsko-ukraińskie na przestrzeni wieków: interpretacja z przeszłości a terażniejszość**Moderacja: **Katarzyna Błachowska** (UW)**11.45-12.00 Олександр Головко** (Институт української археографії та джерелознавства ім. Грушевського НАН України), *Місце і роль політичних і військових союзів у відносинах Русі і Польщі в XI - першій половині XIII ст.***12.00-12.15 Дмитро Гордієнко** (ІУАД НАН України), *Християнізація Польщі та України-Руси: подібне та відмінне***12.15 - 12.30 Katarzyna Błachowska** (UW), *„Odrębność epoki halickiej w dziejach Ukrainy i całej wschodniej Europy” – Stefana Tomaszewskiego interpretacja ukraińskiej historii (do 1340 r.)***12.30-12.45 Надія Халак** (ІУАД НАН України/УВ), *Внесок українського історика Степана Томашивського (1875-1930) у формування концепції польсько-українських відносин у міжвоєнний період***12.45-13.00 dyskusja****13.00-13.15 Лариса Левченко** (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України), *Біблійні товариства та теренах України та Польщі як об'єднавчий духовний чинник нації в умовах відсутності державності: початок XIX ст.***13.15-13.30 Bohdan Hud** (Lwowski Uniwersytet Narodowy I. Franki/УВ), *Przemoc zrodzona przez przemoc. Chłopi i relacje polsko-ukraińskie w XIX – pierwszej połowie XX wieku na Ukrainie Prawobrzeżnej***13.30-13.45 Waleriia Tsubenko** (Czerkaski Uniwersytet Narodowy im. Bohdana Chmielnickiego), *Polski ruch kobiecy w ukraińskich miastach: walka o równouprawnienie polityczne (1882–1917)***13.45-14.00 dyskusja**

11.45-14.00

online:

<https://meet.google.com/zft-yxsu-isi> (dostępna sala 25 na III piętrze)**Badania nad relacjami polsko-ukraińskimi w Polsce i Ukrainie do wybuchu pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej 24 lutego 2022 roku**Moderacja: **Witalij Telwak** (Drohobycki Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki)**11.45-12.00 Ігор Гирич** (ІУАД НАН України), *Чи мав Антонович вибір брати чи не брати участь у польському повстанні 1863 року***12.00-12.15 Віталій Тельвак** (ДДПУ), *Михайло Грушевський та польська професорська корпорація Львівського університету: між співпрацею та конфліктами***12.15-12.30 Михайло Нестеренко** (ДДПУ), *Михайло Грушевський у дзеркалі польської публіцистики початку XX століття***12.30-12.45 Юрій Дрбчук** (ДДПУ), *Михайло Грушевський та польський суспільно-політичний рух в Галичині на зламі XIX-XX ст.: сучасні історіографічні образи***12.45-13.00 dyskusja****13.00-13.15 Любомир Дутко** (ДДПУ), *Польськознавчі студії Михайла Грушевського в сучасному історіографічному осмисленні***13.15-13.30 Rafał Terszak** (Uniwersytet im. Długosza w Częstochowie), *Współczesna historiografia ukraińska a problemy stosunków polsko-ukraińskich: zagadnienia ogólne***13.30-13.45 Владислав Кронгауз** (Черкаський національний університет), *Відображення польсько-українських взаємин міжвоєнного часу у модифікованій шкільній навчальній програмі інтегрованого курсу "Історія: Україна і світ" для учнів історичного профілю"***13.45-14.00 dyskusja**

11.45 - 14.00

Sala 10, III piętro

online:

<https://meet.google.com/fgc-tump-ydq>**Relacje polsko-ukraińskie po rozpoczęciu pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę**Moderacja: **Piotr Kroll** (UW)**11.45-12.00 Сергій Троян** (Національний авіаційний університет), **Алла Киридон** (Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво»), *Українсько-польські відносини в умовах повномасштабної агресії Росії проти України (2022– 2024 pp.)***12.00-12.15 Elżbieta Lesiewicz** (UAM Poznań), *Współpraca Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM z uczelniami ukraińskimi w obliczu pełno-skalowej agresji rosyjskiej - równość, różnorodność, (re)integracja***12.15-12.30 Svitlana Soroka** (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), *Konsekwencje społeczno-gospodarcze dla Ukrainy i Polski związane z masową migracją obywateli Ukrainy po 24 lutego 2022 roku***12.30-12.45 Ольга Гайдай** (Варшавський університет / Державний архів у Пйотркові-Трибунальському), **Наталія Тріфонова** (Чорноморський Національний Університет ім. Петра Могили / Національний банк України), *Нумізматична продукція Національного банку, випущена під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну 22 лютого 2022 року: особливості та перспективи українсько-польської співпраці***12.45-13.00 dyskusja****13.00 - 13.15 Любов Крупник** (UAM Poznań), *Співпраця Української Гельсінської спілки з польською «Солідарністю»***13.15-13.30 Світлана Лізаковська** (Військово-морська академія ім. Героїв Вестерплатте в м. Гдиня), *Польсько-українська співпраця у сфері розвитку громадянського суспільства після російської інвазії в Україну 24.02.2022 p.***13.30-13.45 Ludmiła Krywa** (Międzyregionalna Akademia Zarządzania personelem w Kijowie), *Z doświadczeń organizacji współpracy naukowej i wymiany studenckiej polsko-ukraińskiej podczas wojny rosyjsko-ukraińskiej***13.45 - 14.00 dyskusja**

15.00-17.45

Sala Kolumnowa, parter

online: <https://meet.google.com/dipvtem-jtc>**Stosunki polsko-ukraińskie na przestrzeni wieków: interpretacje z przeszłości a terażniejszość**Moderacja: **Nadia Khalak** (Instytut Ukraińskiej Archeografii i Źródłoznawstwa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy / UW)15.00-15.15 **Olha Barvinok** (Wydział „Artes Liberales” UW), *Ukraińskie zaangażowanie hr Michała Tyszkiewicza (1857-1930)*15.15-15.30 **Lubow Żwanko**(Centrum Muzealne Państwowego Uniwersytetu Biotechnologicznego w Charkowie, UMK Toruń), *Polscy uchodźcy Pierwszej wojny światowej w Charkowie (1915 – 1918)*15.30-15.45 **Marek Mikołajczyk**(UAM Poznań), *Państwa Ententy wobec konfliktu polsko-ukraińskiego w Galicji Wschodniej w latach 1918-1919*15.45-16.00 **Владислав Верстюк**(Instytut історії НАН України / Варшавський університет / Український вільний університет), *Українські аспекти польсько-радянської війни 1920 р.: від Варшави до Києва*16.00-16.15 **przerwa kawowa**16.15-16.30 **Володимир Комар**(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), *Польсько-українські взаємини в умовах російської агресії в 20-х роках ХХ ст.*16.30-16.45 **Tadeusz P. Rutkowski**(UW), *Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie wobec kwestii Ukraińców – obywateli polskich w ZSRR (VIII 1942–IV 1943)*16.45-17.00 **Лілія Циганенко**(Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»), *Поляки Південної Бессарабії та радянська влада: шлях репресій і депортацій (червень 1940–липень 1941 рр.)*17.00 - 17.15 **Віктор Дроздов**(Ізмаїльський державний гуманітарний університет), *Формування образу Польщі в радянській пресі на анексованих західноукраїнських землях (1939–1941 рр.)*17.15 - 17.45 **dyskusja**

15.00-17.45

online:

<https://meet.google.com/qftshuh-xvy> (dostępna sala 25 na III piętrze)**Badania nad relacjami polsko-ukraińskimi w Polsce i Ukrainie do wybuchu pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej 24 lutego 2022 r.**Moderacja: **Natalia Zemzyulina** (Czerkaski Narodowy Uniwersytet)15.00-15.15 **Олександр Карабін**(Черкаський національний університет), *Українці та поляки на теренах Першої Світової війни (історична ретроспектива)*15.15-15.30 **Наталка Земзюліна**(Черкаський національний університет), *Особливості українсько-польських наукових відносин до повномасштабного російського вторгнення в Україну*15.30-15.45 **Сергій Пасічник**(Черкаський національний університет), *Ідея Міжмор'я і її апологети в Україні та Польщі*15.45-16.00 **Володимир****Наконечний** (Київський національний університет культури і мистецтв), *Польсько-українські взаємини у рецептивному дзеркалі часопису «Наш лемко»*16.00-16.15 **przerwa kawowa**16.15-16.30 **Світлана Гальченко**(Черкаський національний університет), *Розвиток українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва до 24 лютого 2022 р.*16.30-16.45 **Тетяна Терещенко**(Черкаський національний університет), **Денис Кравченко** (Черкаський національний університет), *Особливості співпраці держав Люблінського трикутника після початку широкомасштабного вторгнення Росії в Україну*16.45-17.00 **Єгор Земзюлін**(Черкаський національний університет), *Транскордонна співпраця України та Польщі (2014-2024 рр.)*17.00-17.15 **Вікторія Кіреєва**(Черкаський національний університет), *Наукова співпраця Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького та польських університетів в умовах повномасштабної російської агресії*17.15-17.45 **dyskusja**

15.00-18.00

Sala B2, parter

online: <https://meet.google.com/ndb-ohrt-pjt>**Dokumentowanie rosyjskich zbrodni wojennych po 24 lutego 2022 r.**Moderacja: **Elżbieta Kwecińska** (UW)15.00-15.15 **Yuliana Palagnyuk**(Uniwersytet Śląski w Katowicach), *All the Faces of the First Lady: The Media Coverage of Olena Zelenska in Poland and Ukraine During the War*15.15-15.30 **Aneta Kosin**(Muzeum Dzieci Polskich - ofiar totalitaryzmu w Łodzi), *Rola sztuki plakatu w kształtowaniu świadomości zbiorowej w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*15.30-15.45 **Olha Morozova** (UW /Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy), **Anna Lafève** (Université Paris Cité / University College Dublin/ UJ), *The process of identification of Ukrainians in the context of russian aggression: parallels with Polish and Irish*15.45-16.00 **Piotr Kroll** (UW),**Uliana Rudas** (UW), *Relacje polsko-ukraińskie w ramach przebudowy globalnego systemu międzynarodowego*16.00-16.15 **przerwa kawowa**16.15-16.30 **Natasza Lubik-Reczek**(UAM Poznań), *Opinie i postawy studentów polskich uczelni wobec wojny na Ukrainie*16.30-16.45 **Олена Шипотілова**(Одеський національний морський університет), *Польська преса щодо російської агресії проти України протягом липня 2014 р.– січня 2015 р. на матеріалах «Gazeta Wyborcza» та журналу «Tygodnik Powszechny»*16.45-17.00 **Ivan Fechko** (TarasShevchenko National University of Kyiv), *Ukrainian-Polish Collaboration for Ukraine's Reconstruction: Opportunities and Challenges*17.00–17.15 **Piotr Lizakowski**(Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni) *Polish-Ukrainian cooperation in the field of health security after February 24, 2022*17.15-17.30 **Костянтин Картузов**(Державний архів Миколаївської області), *Досвід державного архіву Миколаївської області у збереженні архівних фондів в умовах воєнних конфліктів*17.30-18.00 **dyskusja**

12 kwietnia 2024

Sala Kolumnowa oraz online: <https://meet.google.com/dip-vtem-jtc>

SESJA VII

10.00-13.00

Sala Kolumnowa, parter
online <https://meet.google.com/dip-vtem-jtc>

Badania historyczne i dokumentowanie zbrodni wojennych na Ukrainie w kontekście rosyjskiej agresji. Możliwości współpracy polskich i ukraińskich naukowców

Moderacja: **Olga Morozowa** (UW)

10.00-10.15 **Bartosz Hordecki** (UAM Poznań), *Współpraca Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z uczelniami ukraińskimi w obliczu pełnoskalowej agresji rosyjskiej – siła empatii i praca pamięci*

10.15-10.30 **Оксана Каліщук** (Волинський національний університет імені Лесі Українки), *Гендерний вимір російсько-української війни: соціальний портрет біженок і волонтерок в Республіці Польща*

10.30-10.45 **Elżbieta Kwiecińska** (UW), *Idee polskiej i ukraińskiej "misji cywilizacyjnej" wobec Rosji jako przeciwnicy antyimperialny*

10.45-11.00 **Микола Литвин** (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), *Новітня російсько-українська війна: інтерпретаційні виклики української та польської історіографії*

11.00-11.30 **przerwa kawowa**

11.30-11.45 **Antonina Kozyska** (UMK Toruń), *Stan stosunków polsko-ukraińskich w opinii społecznej w Polsce i na Ukrainie po rosyjskim ataku w 2022 roku*

11.45-12.00 **Леонід Зашкільняк** (Львівський національний університет імені Івана Франка), **Роман Мартинчук** (Львівський національний університет імені Івана Франка), *Динаміка взаємної реценції українців і поляків унаслідок повномасштабної російсько-української війни*

12.00-12.15 **Людмила Божук** (Національний авіаційний університет), **Леся Халецька** (Національний авіаційний університет), *Ініціативне документування подій російсько-української війни (2022-2024 рр.) державними архівами України. Взаємодія з польськими партнерами*

12.15-12.30 **Сергій Адамович** (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), *Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника: від передачі польської гуманітарної допомоги до документування та дослідження воєнних злочинів*

12.30-13.00 **dyskusja**

SESJA VIII

10.00-13.00

Sala 125, II piętro, wejście B
online <https://meet.google.com/gjw-zqrn-nek>

Relacje polsko-ukraińskie w zakresie bezpieczeństwa narodowego po 24 lutym 2022 r.

Moderacja: **Olga Gaidai** (UW/Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim)

10.00-10.15 **Любомир Хахула** (Національний університет «Львівська політехніка»), *Російські злочини щодо галицьких музеїв на початку Другої світової війни. Сучасні історичні паралелі й польсько-українська солідарність*

10.15-10.30 **Олексій Третяк** (Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара), *Польсько-українська безпекова співпраця під час російсько-української війни: викриття фейків російської пропаганди*

10.30-10.45 **Andrzej Bonusiak** (Uniwersytet Rzeszowski), *Polacy w ATO i wojnie rosyjsko-ukraińskiej*

10.45-11.00 **Сергій Рубан** (Черкаський національний університет), *Особливості українсько-польських відносин в сфері безпеки після 24 лютого 2022 року*

11.00-11.30 **przerwa kawowa**

11.30-11.45 **Igor Guzak** (Прикарпатський національний університет), *Виклики для українсько-польського стратегічного діалогу в умовах широкомасштабної російської агресії проти України*

11.45-12.00 **Piotr Krzykowski** (Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie), *Wsparcie ukraińskich uchodźców wojennych przez Polskę. Pomoc instytucjonalna i publiczna*

12.00-12.15 **Костянтин Івангородський** (Черкаський національний університет), *Меморіальне законодавство як засіб нормалізації історичної політики України та Польщі на сучасному етапі*

12.15-12.30 **Ryszard Zięba** (UW), *Perspektywy zakończenia agresji Rosji na Ukrainę*

12.30-13.00 **dyskusja**

13.05-13.15

podsumowanie i zamknięcie konferencji (Sala Kolumnowa, parter)

An abstract graphic design featuring two stylized human profiles facing each other. The left profile is a light gray silhouette, and the right profile is a solid blue silhouette. The background is divided into four colored quadrants: white in the top-left, blue in the top-right, red in the bottom-left, and yellow in the bottom-right. The word "ABSTRAKTY" is written in a bold, black, serif font across the center, overlapping the white and blue quadrants.

ABSTRAKTY

**Сергій Адамович / проф., д.і.н., /
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника /
postup.g.f@gmail.com**

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника: від передачі польської
гуманітарної допомоги до документування та
дослідження воєнних злочинів**

З початком війни університет став хабом з передачі гуманітарної допомоги від канцелярії Президента Республіки Польща, дружини Президента РП, Міністерства закордонних справ Республіки Польща, партнерських університетів та приватних осіб на потреби переселенців та постраждалих у війні. У свою чергу викладачі університету весною 2022 р. в рамках благодійної акції «Подаруй дітям мир» зібрали україномовні книги для дітей та молоді, які знаходяться у Польщі.

Водночас волонтери університету спільно з громадською організацією «Поступовий гурт франківців» з 11 березня 2022 р. здійснюють документування свідчень про воєнні злочини. На базі їх напрацювань 23 серпня 2022 р. запрацював Центр документування та дослідження воєнних злочинів. Унікальність Центру полягає в кумулятивному ефекті від співпраці університетського середовища з громадським сектором; поєднанні збору свідчень про воєнні злочини з гуманітарною і правовою допомогою внутрішньопереміщеним особам.

За підтримки Коаліції громадських організацій «Ukraine 5 AM Coalition» зафіксовано близько 1000 свідчень очевидців воєнних злочинів росіян. Зібрані матеріали вносяться у спільну базу Коаліції – «i-doc». Волонтерами Центру здійснені опитування в шелтерах для ВПО в 28 населених пунктах Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької областей. Налагоджена співпраця з хабом «Я-Херсон», БФ «Карітас УТКЦ», БФ «Рокада», центром «Я- Маріуполь».

Зараз активісти Центру, окрім фіксування свідчень жертв російського терору, працюють над підготовкою аналітичних матеріалів; розпочали роботу з відкритими джерелами та занесення даних в Українські архіви Мнемоніки.

У грудні 2022 р. і лютому 2024 р. з ініціативи Центру відбулися дві міжнародні наукові конференції «Російські воєнні злочини – від документування до покарання», тези доповідей опубліковані у випусках міжнародного наукового журналу «Law & Society».

**Olha Barvinok / dr / Uniwersytet Warszawski
/ o.v.barvinok@gmail.com**

**Українське zaangażowanie hr Michała
Tyszkiewicza (1857-1930)**

Na początku XX w. Ukraina ostatecznie wstąpiła w erę nowoczesności. Ówczesne społeczeństwo ukraińskie

stało przed szeregiem narodowych i kulturowych dylematów, które zostały ujawnione nie tylko przed I wojnę światową oraz rewolucję ukraińską. W kontekście europejskiego modelu cywilizacyjnego jedną z kluczowych kwestii było kształtowanie się ukraińskiej elity. Pomimo faktu, że wiele rodzin szlacheckich Ukrainy prawobrzeżnej definiowało się przed swoją polskość, ukraińska świadomość narodowa w kręgach arystokratycznych ugruntowywała się stopniowo, nie bez trudności. Jednym z przykładów jest ewolucja tożsamości hrabiego Michała Tyszkiewicza z Podola, którego dynastia starożytna rusko-litewsko-polska sięgaswoją genealogią końca XV wieku. Członkowie rodziny hrabiowskiej byli duchownymi i urzędnikami administracyjnymi w Wielkim Księstwie Litewskim i Rzeczypospolitej Obojga Narodów, sprawowali różne rządy na ziemiach ukraińskich, zajmowali ważne stanowiska w administracji centralnej i lokalnej, byli w wojsku i zdołali utrzymać swoją rolę społeczną w XIX i na początku XX w.

Hrabia Michał Tyszkiewicz promował ideę ukraińskiej autonomii w najwyższych kręgach, wspierał ukraińską sztukę, literaturę i naukę, w tym za granicą. Największe wysiłki na rzecz promowania sprawy ukraińskiej podejmował jako ukraiński polityk i dyplomata w okresie wojennym i powojennym. W późniejszych latach hrabia Tyszkiewicz wycofał się z działalności politycznej, ale kontynuował badania nad historią Ukrainy w archiwach zagranicznych.

**Katarzyna Błachowska / dr hab. / Uniwersytet
Warszawski / k.i.blachowska@uw.edu.pl**

**„Odrębność epoki halickiej w dziejach Ukrainy
i całej wschodniej Europy” – Stefana Tomaszewskiego
interpretacja ukraińskiej historii
(do 1340 r.)**

W 1919 r., gdy w dobie gruntownych zmian zachodzących na politycznej mapie Europy Środkowo-Wschodniej kształtowała się także ukraińska państwowość, Stefan Tomaszewski (1875–1930) wydał we Lwowie syntezę Historia Ukrainy. Stare i średnie wieki. Zarys (Історія України. Старинні і середні віки. Нарис). Na jej kartach zaprezentował autorski wykład ukraińskiej przeszłości w epoce średniowiecza – epoce, w której ukraińskie państwo pojawiło się po raz pierwszy na politycznej mapie regionu i odgrywało w jego dziejach bardzo znaczącą rolę.

Zasadniczym rysem koncepcji Tomaszewskiego jest ekspozycja genetycznej przynależności tegoż państwa – wcześniej organizacji państwowych, z których ono wyrosło – do europejskiego kręgu cywilizacyjnego. Pierwszą w regionie organizacją państwową było bowiem państwo waresko-ruskie (Варяго-руська держава). Ono w dobie rządów wielkiego księcia kijowskiego Włodzimierza Światosławowicza (zm. 1015) zostało przekształcone w państwo ogólnoruskie (загально-руська держава). U schyłku XI w. potomkowie Włodzimierza w czwartym pokoleniu książęta Ruryk, Wołodar i Wasylko Rościsławowicze stworzyli u podnóża Karpat swą „podkarpacką włość”, która stała się załóżkiem pierwszego państwa ukraińskiego – utworzonego u schyłku pierwszej połowy XII w. przez Włodzimierza syna Wołodara

Rościszlawowicza – Księstwa Halickiego. Je właśnie Tomaszewski wskazał jako pierwsze państwo ukraińskie. Państwo całkowicie niezależne od Kijowa, acz pozostające integralną częścią „ziemi ruskiej” – wspólnoty kulturowej i politycznej, która formowała się od czasów państwa waresko-ruskiego. Do końca XII w. Księstwo Halickie – pierwsze państwo ukraińskie – pozostawało najpotężniejszym państwem regionu. U progu XIII w.: „dopełniło się polityczne połączenie dwóch dotychczas wrogich sobie krajów ukraińskich, Haliczyny i Włodzimierszczyzny, epokowy fakt w historii Ukrainy – pierwsze urzeczywistnienie ogólnoukraińskiej idei państwowej”.

Koncepcja Stefana Tomaszewskiego istotnie różniła się od – dominującej po dzień dzisiejszy w historiografii ukraińskiej – koncepcji Mychajły Hruszewskiego. Tomaszewski eksponował fakt, iż od zarania ukraiński proces dziejowy stanowił integralną część procesu europejskiego. Jednocześnie zaproponował spojrzenie na dzieje ukraińskiej państwowości w – budzącym w pierwszych dekadach XX w. żywe zainteresowanie historyków – ujęciu geopolitycznym. Jest to doskonale widoczne w jego rozważaniach nad znaczeniem w regionie Księstwa Halickiego, a następnie Halicko-Włodzimierskiego. Ujęcie to stanowi oryginalny i istotny wkład Tomaszewskiego do refleksji nad dziejami regionu w dobie średniowiecza, ale także w późniejszych stuleciach.

Людмила Божук / к.і.н, доц. / Національний авіаційний університет / liudmyla.bozhuk@npp.nau.edu.ua

Леся Халецька / к.і.н., доц. / Національний авіаційний університет / lesia.khaletska@npp.nau.edu.ua

Ініціативне документування подій російсько-української війни (2022-2024 рр.) державними архівами України. Взаємодія з польськими партнерами

24 лютого 2022 р. Україна зіткнулася із новими серйозними викликами, спричиненими повномасштабною війною, розв'язаною Росією проти України. Варто зауважити, що Україна перебувала у стані позиційної війни ще з березня 2014 р., коли Росія спочатку окупувала Крим, а пізніше розв'язала гібридну війну на сході України, що призвело до втрати значної кількості документів Національного архівного фонду на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей. Уже в перші тижні повномасштабної війни керівництвом Укрдержархіву були визначені першочергові завдання, на які спрямовувались основні зусилля працівників архівних установ. Серед них – постійний моніторинг стану галузі та ініціативне документування подій війни, які є свідченнями злочинів агресора, незламності духу українського народу та стануть у майбутньому важливою частиною національної пам'яті та складовими Національного архівного фонду.

Протягом 2022-2024 рр. державними архівами України здійснювалась робота з документування подій російсько-української війни, а саме: визначено джерела комплектування; проведено експертизу цінності надходжень; розпочато роботу з формування колекцій та архівного описування документів; оприлюднено частину опрацьованих документів на вебсайтах архівних установ для ознайомлення громадськості.

Розвиток взаємодії з міжнародними партнерами, зокрема, польськими колегами, з метою організації фінансової та технічної підтримки для відбудови, реконструкції архівної інфраструктури України, що постраждала внаслідок війни, реалізація спільних проєктів з популяризації документальної спадщини українського та польського народів, продовження співпраці у напрямку проведення стажувань для працівників українських архівів на баз архівів Польщі.

Andrzej Bonusiak / dr hab., prof. ucz. / Uniwersytet Rzeszowski / abonusiak@ur.edu.pl

Polacy w ATO i wojnie rosyjsko-ukraińskiej

Zagadnienie uczestnictwa osób obywatelstwa polskiego w wydarzeniach mających miejsce na wschodzie są dzisiaj postrzegane dość jednostronnie. Patrzy się na nie głównie przez pryzmat działalności charytatywnej realizowanej na terenie Ukrainy przez polskich wolontariuszy. O kwestiach związanych z czynnym uczestnictwem Polaków w tych konfliktach najczęściej czyta się w relacjach prasowych czy internecie. Do całkowitych wyjątków należy spojrzenie naukowe na te zagadnienia. Celem niniejszego wystąpienia jest właśnie przybliżenie tego zagadnienia.

Na podstawie dotychczasowego stanu wiedzy można jedynie zarysować kwestie udziału Polaków w walkach. Ze zrozumiałych przyczyn zdecydowanie więcej wiadomo na temat udziału ich w walkach ATO. W tym okresie osoby polskiego pochodzenia występowały po obu stronach barykady – walczyły zarówno w formacjach tzw. Donieckiej i Ługańskiej Republiki Ludowej [zapewne 4–5 osób] jak i po stronie władz ukraińskich [w przybliżeniu 20, może nawet 25 osób].

Polacy walczą również w pełnowymiarowej wojnie rosyjsko – ukraińskiej i ponoszą w niej krwawe straty. Zgodnie ze stanem na chwilę obecną mówi się o ponad pięciu poległych, których najczęściej jednak znamy wyłącznie z pseudonimów. To zresztą jest cechą charakterystyczną polskiego uczestnictwa w obu fazach wojny i wynika z obowiązujące w Polsce prawa zakazującego obywatelom państwa polskiego służby w obcych armiach. W związku z obostrzeniami związanymi z tajemnicą wojskową informacje dotyczące udziału Polaków w działaniach militarnych są mocno wyrętkowe, ale na podstawie przeprowadzonych analiz można szacować, że w drugiej fazie wojny walczyło na froncie kilkakrotnie więcej obywateli Polski niż w okresie ATO. Również straty poniesione przez nich były wielokrotnie większe, co zresztą jest zrozumiałe zważywszy na skale obu tych wydarzeń.

Владислав Верстюк / проф., д.і.н / Інститут історії України Національної академії наук України / Варшавський університет / Український вільний / університет vverst@ukr.net

Українські аспекти польсько-советської війни 1920 р.: від Варшави до Києва

Варшавська угода 24 квітня 1920 р. мала велику кількість опонентів в Україні і Польщі, а також за їх межами. Змінити ситуацію могла лише успішна військова кампанія. Її головним стратегічним завданням Ю. Пілсудський визначив наступ на Київ. Наказ про початок наступальної операції на Волині і Поділлі та щодо перегрупування армій був ним підписаний 17 квітня. Київський похід під гаслом "За нашу і вашу свободу!" розпочався в неділю 25 квітня моторизованим рейдом на Житомир. Поряд з польськими військами воювали й українські. Армія УНР була представлена розрізненими з'єднаннями, підпорядкованими польському командуванню. 26 квітня в полудень Житомир був вже в руках союзників. Зведений загін полковника П. Шандрука (450 багнетів, 18 шабель, 12 кулеметів та 4 гармати) оперативно підпорядковуючись 12-й польській дивізії піхоти 27 квітня зайняв Могилів-Подільський. Цей загін тримав лінію фронту Яруга на Дністрі – Мервинці – Бабчинці – Моївка. З 2 по 27 травня в Могилеві-Подільському і його околицях (Озаринцях Яришеві – Яруги) розташовувався штаб 2 стрілецької дивізії та її відділи.

Розлому більшовицького фронту посприяв виступ 2-ї та 3-ї бригад Червоної Української Галицької Армії 23 квітня у районі Ялтушкова – Бара – Літина проти більшовиків.

Отож, після перших трьох днів наступу вглиб України союзні війська досягнули намічені першою фазою Київської операції тактичні цілі, вийшовши на лінію Могилів- Подільський – Жмеринка – Козятин – Коростишів – Чорнобиль. Між XII та XIV арміями червоних утворився розрив у 150 км. Панічному відступу XIV Червоної армії в сторону Одеси сприяла армія Зимового походу генерала М. Омеляновича-Павленка, яка знаходилася в її тилу в районі Вінниці – Жмеринки – Могилева-Подільського. Існувала ще армія Зимового походу під командою генерала М. Омеляновича-Павленка (Запорізька, Київська та Волинська дивізії, разом 479 старшин, 3.840 козаків).

Протягом п'яти місяців вона оперувала в більшовицькому запіллі на Єлисаветградщині і Золотонощині, де з успіхом воювала з XIV Червоною армією. 6 травня після зустрічі біля с. Писарівка кінного полку Чорних запорожців з розвідкою 3-го кінного полку 2 стрілецької дивізії полковника О. Удовиченка відбулося завершення Зимового походу. 8 травня ця армія увійшла в стик з 2 стрілецькою та 12-ю польською дивізіями, розташувавшись в районі села Вербка. Планувалося, після оточення і розбиття XII армії, вступити вже з позиції сили та на польських умовах

у нові переговори з Москвою. Сили червоних були ослабкими для оборони Києва, і вони без бою 6 травня залишили Київ. Мета цієї війни була амбітна і ризикована: в разі успіху нових переговорів з радянською Росією можна було сподіватись на кардинальне оновлення карти Східної Європи, на якій би геополітичні сили регіону були представлені зовсім по-іншому, і на якій не останнє місце посіла б українська держава. У планах Київської операції було осягнення лінії Київ – Одеса до початку конференції Антанти в Спа. 9 травня в Києві відбувся парад союзних військ, на якому Армію УНР представляла 6 стрілецька дивізія. 10 травня Київську операцію було завершено. За два тижні без особливих втрат союзні війська зайняли Київ, взяли велику військову здобич та полонених, змусили Південно-Західний фронт червоних відступити на 300 км на схід.

Ольга Гайдай / к.і.н., доц. / Варшавський Університет/ Державний архів в Пйотркові Трибунальському / o.gaidai@uw.edu.pl

Наталія Трифонова / Чорноморський Національний Університет ім. Петра Могили Національний банк України / nataliyatrifonova615@gmail.com

Нумізматична продукція Національного банку, випущена під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну 22 лютого 2022 року: особливості та перспективи українсько-польської співпраці.

22 грудня 1917 року Центральна Рада прийняла закон про перетворення Київської контори Держбанку Росії на Український державний банк. Першим обраним директором банку став видатний діяч та економіст Михайло Кривецький. Саме він підписав першу банкноту самостійної Української держави – державний кредитовий білет вартістю 100 карбованців, який було емітовано 5 січня 1918 року.

І хоча УНР не вдалося утримати державність, цей період відіграв важливу роль у формуванні національної ідентичності та свідомості, що вплинув на подальші події та розвиток країни. Взагалі, можливість держави самостійно карбувати монети, зокрема пам'ятні, є не лише важливим аспектом політичного суверенітету, але й справжнім портретом держави та її національного бренду.

Зі здобуттям незалежності, Україна створила власне виробництво грошових знаків – 23 квітня 1998 року у Києві було відкрито Монетний двір Національного банку України (далі-Національний банк). Першою пам'ятною монетою відкарбованою на Монетному дворі стала золота монета номіналом 100 гривень "Київський псалтир" (1998 року).

За цей період Національний банк розвинув власне монетне виробництво, увів в обіг понад 1000 найменувань монет, започаткував більше 30 серій пам'ятних монет.

Протягом періоду активних бойових дій, пов'язаних із російською військовою агресією, виконання Плану випуску пам'ятних та інвестиційних монет України, сувенірної продукції на 2022 рік було призупинено, у першу чергу з метою збереження життя співробітників Банкнотно-монетного двору Національного банку. Така ситуація вимагала здійснити коригування плану, як у кількісному, так і у якісному виразі.

Після відновлення роботи Банкнотно-монетного двору, першочерговим завданням Національного банку було виконання державного замовлення по виготовленню нагород, якими держава відзначає мужність та героїзм українських захисників.

Національний банк України постійно працює над просуванням української нумізматичної продукції на міжнародному нумізматичному ринку та розширенням географії реалізації своєї продукції. 12 липня 2022 року між Національним банком України та Національним банком Польщі підписано договір про співпрацю щодо спільного випуску набору. У 2023 році цей проєкт був успішно реалізований, побачив світ набір із двох срібних пам'ятних монет "Дружба та братство - найбільше багатство" у футлярі.

Цей спільний випуск відображає солідарність та підтримку, яку надає Польща українському народові у його боротьбі за свободу та незалежність, що має важливе значення для всієї Європи.

Олександр Головка / д.і.н., ст.н.с / Інститут української археографії та джерелознавства ім. Михайла Грушевського НАН України / alexholovko@ukr.net

Місце і роль політичних і військових союзів у відносинах Русі і Польщі в XI – першій половині XIII ст.

У доповіді планується провести аналіз характеру політичних відносин Русі і Польщі протягом дещо більше двохсот п'ятдесяти років. Зразу слід зазначити, що східна політика Польщі в той час мала спрямованість на території, які є в історичній ретроспективі відношення до України, а саме Середнє Подніпров'я, Волинська і Галицька землі. Зазначимо, що політичні взаємини Русі і Польщі стали предметом наукових спостережень ще у XVIII ст., проте і зараз на початку XXI ст. постійно привертають увагу багатьох науковців, переважно вчених Центральної і Східної Європи. Політичні відносини були результатом взаємодії державних організмів, які функціонували у спільнот на Русі і в Польщі. Оскільки в добу середньовіччя виключну роль (не тільки політичну, а і сакральну) відігравали володарі держав, особливе значення в проведенні міждержавних взаємин мали безпосередні стосунки між представниками правлячих династій, а для легітимації (узаконова) договорів і угод між державами важливу роль відігравали шлюбні союзи між монархами.

В геополітичному плані в період класичного середньовіччя для Польщі виключним вектором зовнішньої політики були германські землі (в політичному плані – «Римська імперія», «Священна Римська імперія»), для Русі взаємодія з кочівниками Північного Причорномор'я. Наступна важлива складова життя тогочасного середньовічного світу була внутрішня нестабільність, яка проявлялася у постійних між династичних конфліктах.

Саме на підставі зазначеного слід констатувати наступне. Між Руссю і Польщею практично не було якихось чітко визначених війн в зазначений період. Певні територіальні конфлікти на початку XI та на початку XIII ст. в порівнянні з великими періодами відсутності якихось ускладнень не несли якогось значного негативу. Переважно спостерігається важлива роль політичних і воєнних союзів між представниками правлячих династій.

Bartosz Hordecki / dr hab., prof. ucz. / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / hordecki@amu.edu.pl

Współpraca Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z uczelniami ukraińskimi w obliczu pełnoskalowej agresji rosyjskiej - siła empatii i praca pamięci

Celem niniejszego referatu jest przybliżenie projekt studenckiego „Wojna, komunikacja, praca pamięci”, realizowanego na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu od listopada 2023 r.

W ramach projektu grupa blisko pięćdziesięciorga studentów, doktorantów oraz wykładowców podjęła się tłumaczenia na język polski świadectw wojny w Ukrainie spisanych przez studentów pierwszego roku studiujących dziennikarstwo na Wydziale Dziennikarstwa Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki we Lwowie. Tłumaczone świadectwa powstały jako eseje zaliczeniowe w ramach zajęć prowadzonych przez dr Natalię Voitovych. Studenci lwowscy zostali poproszeni o ich napisanie rok po wybuchu pełnoskalowej inwazji rosyjskiej w Ukrainie. Ich praca miała przedstawiać, w jaki sposób zapamiętali 24 lutego 2022 r.

Spośród ponad 60 prac wybrano 20, które stanowią zbiór tekstów tłumaczonych na język angielski, białoruski, niemiecki oraz polski. Studenci UAM pracują w kilkusobowych grupach, przygotowując nie tylko tłumaczenia, lecz również komentarze do przekładanych tekstów.

W rezultacie ich pracy powstanie publikacja prezentująca eseje studentów ukraińskich szerokiej publiczności (zarówno w wersji oryginalnej, jak i w przekładach).

Tłumaczone teksty dokumentują pamięć i wrażenia młodych Ukraińców, którzy w momencie wybuchu wojny myśleli przede wszystkim o zakończeniu szkoły średniej, egzaminie dojrzałości, balu maturalnym, wyborze studiów. Są więc głosem tych, których plany i marzenia zostały

bezwzględnie zaatakowane przez rosyjskiego najeźdźcę w przełomowym momencie życia.

Są to prace pisane przez młodzież. Mimo to cechuje je dojrzała refleksja dotycząca sytuacji, w której znaleźli się autorzy i autorki, ich rodziny, naród oraz państwo ukraińskie. Eseje przynoszą niezwykle silne emocje, poprzez które piszące je osoby w jakimś stopniu przybliżają swoje tragiczne doświadczenie odbiorcom. Teksty dokumentują ich pamięć i wrażenia, lecz również aspiracje i siłę woli.

Dla studentów, doktorantów oraz pracowników UAM możliwość przetłumaczenia tych materiałów oznacza głęboką, choć gorzką lekcję empatii. Wykonując pracę translatorską, wyrażamy solidarność z niewinnymi ofiarami okrutnej wojny rozpętanej przez Rosję.

Дмитро Гордієнко / к.і.н, ст.н.с. / Інститут української археографії та джерелознавства ім. Михайла Грушевського НАН України / dmytro.gordiyenko@gmail.com

Християнізація Польщі та України-Руси: подібне та відмінне

Вибір віри – одна з ключових подій в історії європейських народів доби Середньовіччя. Власне релігійний вибір визначав і цивілізаційний вибір, приналежність держави до одного з релігійно-політичних просторів.

Приблизно в один час, у другій половині X ст. перед подібним вибором постав Мешко I, а через двадцять років і Володимир I.

На вибір обох володарів впливали як суб'єктивні, внутрішні чинники, так і фактори політичні – внутрішні та зовнішні.

Вибір Мешка на користь католицького християнства та Володимира на користь візантійського – був не просто визначений попередньою історією розвитку двох молодих держав, а й був взаємообумовленим, і не лише німецьким фактором, а й фактором один одного. Мешко змушений був зважати на тяжіння Києва до Візантії, яка на середину X ст. вже стала контрагентом молодій Русі, натомість Володимир, попри добрі відносини з Німеччиною, змушений був зважати і на Польщу та її підпорядкування Риму.

Bohdan Hud / prof., dr hab. / Uniwersytet Warszawski /Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki bohdanhud@gmail.com

Przemoc zrodzona przez przemoc. Chłopi i relacje polsko-ukraińskie w XIX – pierwszej połowie XX wieku na Ukrainie Prawobrzeżnej

Według Daniela Beauvois „potworna rzeź wołyńska ma głębokie korzenie historyczne”, a przyczyn okrutnych zachowań jej sprawców należy szukać w równie okrutnych warunkach ich życia we wsiach pańszczyźnianych Prawobrzeżnej Ukrainy pierwszej połowy XIX wieku.

O nich, między innymi, pisał Iwan Franko w swoim artykule „Na naszej, nie swojej ziemi”.

Przemoc ze strony przedstawicieli klasy panującej (przeważnie Polaków/katolików) rodziła do nich nienawiść ze strony gnębionych, tzn. chłopów (przeważnie prawosławnych/ Ukraińców). Oni zaś mając wystarczająco długą pamięć historyczną, pamiętali o krzywdach doznanych nawet „przed laty” i, jak czytamy u Zofii Kossak-Szczuckiej, mścili się za nie „zaciekle i strasznie”.

Ze względu na niedorozwój społecznych struktur narodu ukraińskiego, ze strony Ukraińców to właśnie klasa chłopska była główną siłą napędową w licznych konfliktach polsko-ukraińskich XIX i pierwszej połowy XX stulecia.

Chodzi przede wszystkim o okresy Powstania Styczniowego 1863 r., pierwszej rewolucji rosyjskiej (1905-1907), rewolucji ukraińskiej 1917-1921 r. i II wojny światowej 1939-1945.

Kierująca się psychologią tłumu, masa chłopska dokonała strasznych zbrodni, bo, jak przyznał swego czasu Wielki Kanclerz – Albrecht Stanisław Radziwiłł – „niesłychane były grzechy” klasy/narodu panujących.

W związku z powyższym historia przyczyn i przebiegu buntów, wystąpień i ruchawek chłopskich w historii stosunków polsko-ukraińskich zasługuje na szczególną uwagę.

Віктор Дроздов / к.і.н., доц. / Ізмаїльський державний гуманітарний університет / victordrozдов.84@gmail.com

Формування образу Польщі в радянській пресі на анексованих західноукраїнських землях (1939–1941 рр.)

Вторгнення радянських військ на територію Польщі у вересні 1939 р. супроводжувалося пропагандистською кампанією з легітимізації сталінської агресії. Радянський агітпроп поширював офіційні наративи про так званий «визвольний похід», метою якого було визволення «братських народів» від польського національного й соціального гноблення. Водночас цей пропагандистський міф став підґрунтям для конструювання офіційної версії минулого анексованих територій.

Образ Польщі як головного ворога українського народу тиражувався через офіційні періодичні видання, наукову й художню літературу, мистецькі твори, кінематограф тощо. Одним із джерел конструювання образу «шляхетської Польщі» та його поширення серед населення західноукраїнських земель у 1939–1941 рр. була радянська обласна преса, зокрема газети «Вільна Україна» (м. Львів), «Вільне життя» (м. Тернопіль), «Більшовицька правда» (м. Дрогобич), «Радянська Україна» (м. Станіслав), «Вільна праця (Радянська Волинь)» (м. Луцьк) та «Червоний прапор» (м. Ровно). Вони передруковували статті республіканських видань, публікували історичні нариси й огляди, в яких зображували складні часи польського панування й боротьбу українського народу за визволення. Образ

ворога активно використовувався пресою під час агітації на виборах до радянських органів влади та демонстрації «здобутків соціалістичного будівництва» під час святкових подій, порівнюючи «жахливі» сторінки минулого зі «світлим» сьогоденням.

Водночас влада намагалася представити себе як захисника польського трудячого населення західноукраїнських земель, нав'язати ідеї сталінської «дружби народів» та інтернаціональної єдності. Для цього влада включила до радянського героїчного пантеону Адама Міцкевича, проводячи комеморативні заходи й формуючи образ революційного польського письменника. Своєрідним каналом поширення цих ідей для польських громад були газети «Czerwony Sztandar» та «Prawda Bolszewicka».

Ivan Fechko / Taras Shevchenko National University of Kyiv ifechko@gmail.com

Ukrainian-Polish Collaboration for Ukraine's Reconstruction: Opportunities and Challenges

The prospects for Ukrainian-Polish cooperation in the context of Ukraine's reconstruction are promising and multifaceted. Rooted in historical ties, cultural similarities, and strategic geographical positioning, these nations possess a foundation for bilateral collaboration. Despite occasional disparities in historical perspectives and recent border disputes, Poland remains a vital ally for Ukraine against Russian aggression. Moreover, their robust trade relationship, exceeding \$11 billion, underscores their economic interdependence.

Since Russia's invasion of Ukraine, Poland has actively engaged in numerous reconstruction efforts within Ukraine, forging partnerships with cities like Zhytomyr, Kryvyi Rih, and Ingulets, particularly in education restoration. Both countries' political leaders have emphasized the importance of this cooperation, with Poland appointing Paweł Kowal as Special Representative for Ukraine's Reconstruction, focusing on construction, infrastructure, and energy projects aligning with Ukraine's recovery plan.

Identified sectors for cooperation include architecture, construction, manufacturing, infrastructure, logistics, and security. This collaboration offers short-term benefits such as critical infrastructure restoration and joint educational programs, while long-term opportunities include participation in European projects, leasing Polish equipment, and utilizing Ukrainian refugees in Poland.

However, challenges lie ahead, including ongoing Russian aggression, corruption, and political instability amidst elections. Long-term challenges involve discussions on Ukraine's EU accession and broader European destabilization. Despite these hurdles, joint reconstruction projects enhance readiness to confront challenges and strengthen relations, fostering economic and security stability.

In conclusion, the prospects for Ukrainian-Polish cooperation in reconstruction are promising. By leveraging their shared history, values, and strengths, both nations can navigate challenges, unlock opportunities, and build a brighter future for their citizens and the broader region.

Lubow Żwanko / prof., dr hab. / Państwowy Uniwersytet Biotechnologiczny w Charkowie / Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu / zhvan2012@gmail.com

Polscy uchodźcy Pierwszej wojny światowej w Charkowie (1915 – 1918)

Pierwsza wojna światowa była naznaczona strasznymi innowacjami. Należały do nich akcje deportacyjne, czyli przymusowe wywózki ludności cywilnej przez żołnierzy walczących stron w tylne rejony krajów. Akcja, przeprowadzona właśnie w Imperium Rosyjskim, stała się jednym z pierwszych wypadków masowego przesiedlenia XX wieku, zainicjowanego przez władzę. W ten sposób życie zwykłego człowieka zmieniło się w nieskończony horror. Zjawisko to stało się wielką tragedią dla narodu polskiego, szczególnie mieszkańców tych guberni, które wchodziły w skład Imperium. Blisko milion Polaków, poddanych cara Mikołaja II, został zmuszony do pozostawienia domów i majątków i podróży w nieznaną, w głąb państwa.

W Charkowie, który był położony daleko od frontu i miał status miasta zaplecza, powstała znaczna liczba szpitali dla rannych, uciekinierów i jeńców. Należy zaznaczyć, że w ciągu 1915 i pierwszej połowy 1916 r. zauważalna stała się tendencja do wzrostu liczby polskich uchodźców w mieście. O ile w grudniu 1915 r. zarejestrowano 14651 Polaków, to w lutym 1916 r. było ich już 16711.

Okazało się jednak, że nie zostali sami ze swoimi problemami, z pomocą pośpieszyła bowiem, niezbyt wprawdzie liczna, ale ugruntowana polska diaspora Charkowa i otoczyła ich opieką. W warunkach trwającej wojny im samym było nielekkie przebudować swój świat na nowych zasadach, ale poczucie solidarności i współczucie skłaniało do zakładania społecznych towarzystw, tworzenia przytułków dla dzieci i osób starszych, zajmowania się poszukiwaniem pracy, organizacją nauczania, zbierania ofiar, wydawania książek, i, co bardzo ważne, w odległości tysięcy kilometrów tworzenia ducha rodzinnej Polski.

W taki sposób polska diaspora Charkowa przyjmowała swoich krajan. W krótkim czasie stworzyli szereg organizacji społecznych, angażując w ich działalności ludzi, którym nie był obojętny los rodaków. Ich działalność, przy ścisłym wsparciu miejskiego samorządu i Komitetu Tatianińskiego była ukierunkowana na zabezpieczenie życiowych potrzeb polskich uciekinierów i zachowania ich narodowego kolorytu.

Pomyślna działalność polskiej diaspory w zakresie organizacji pomocy uchodźcom według opinii Józefa Karśnickiego wynikała stąd, że "Dzięki wypróbowanemu poczuciu patriotyzmu Polaków na obczyźnie udało się pokonać znaczne trudności i stworzyć organizacje, z których można było być dumnym, a świadomość społecznej misji ich działaczy ulżyła niejednemu ciężkiemu losowi i otarła niejedną łzę".

Леонід Зашкільняк / проф., д.і.н. /
Львівський національний університет імені
Івана Франка / leoza10@gmail.com

Роман Мартинчук / Львівський
національний університет імені Івана
Франка / martynroman17@gmail.com

Динаміка взаємної рецепції українців і поляків унаслідок повномасштабної російсько- української війни

Повномасштабна агресія Росії проти України у 2022 р. створила нову ситуацію на європейському континенті і світі в цілому, змусивши лідерів країн і народи зайняти позицію щодо цього збройного конфлікту. Польща, її політикум і громадяни в абсолютній більшості стали на бік жертви агресії – України, проявивши солідарність з її народом, надавши велику фінансову, військову та гуманітарну допомогу. Воєнні події відбилися на суспільній свідомості представників обох народів, зокрема на взаємній рецепції, засвідченій численними соціологічними замірами в обох країнах. Динаміка змін у ставленні до сусіда демонструє різке зростання симпатій з обох сторін. Наприкінці 2023 р. серед усіх сусідніх народів українці найкраще ставилися саме до поляків, а за шкалою американського соціолога Еморі Богардуса поляки різко перейшли з п'ятого на друге місце після українськомовних українців, відсунувши на нижчі позиції “традиційних” до війни “росіян” і “білорусів”. Помітні зміни відбулися також у польській громадській думці. Російсько-українське збройне протистояння призвело до встановлення тісніших контактів між поляками і українцями. Цей процес сприяв зближенню між двома сусідніми народами, а відтак, покращенню ставлення поляків до українців. Проте на початку 2024 р. унаслідок розвитку внутрішньополітичних подій в Польщі позитивне ставлення поляків до українців почало зменшуватись. Моніторинг польських та українських ЗМІ показує, що причини такої динаміки треба шукати у проблемах внутрішньополітичної боротьби з використанням соціально-економічних приводів в самій Польщі, що не виключає і зовнішнього втручання. Зокрема, авторитетні польські видання “Gazeta Wyborcza”, “Rzeczpospolita”, “Dziennik Gazeta Prawna” неодноразово писали про поширення у польському інформаційному просторі російських пропагандистських наративів щодо України й українських біженців, а також про намагання Кремля цілеспрямовано погіршити відносини України та Польщі, щоб зменшити підтримку для України з боку Польської держави та її суспільства. Українські медіа – “Європейська правда”, “Дзеркало тижня”, “Український тиждень”, “Укрінформ” зазначали, що спад симпатій поляків до українців став результатом інструменталізації російсько-української війни різними політичними силами у Польщі. Ця тенденція особливо виразно проявилася наприкінці 2023 р. під час парламентських виборів у Польщі і досягла свого апогею на початку 2024 р. під час блокади польськими фермерами кордону з Україною.

Оксана Каліщук / проф., д.і.н. / Волинський
національний університет імені Лесі
Українки / kalishchuk.Oxana@vnu.edu.ua

Гендерний вимір російсько-української війни: соціальний портрет біженок і волонтерок в Республіці Польща

Досвід України довів – не від статі залежить бути на фронті, чи в тилу. Жінки є «невід'ємною частиною країни та її опору» – з таким посланням звернулася до світу президент організації «Ла Страда-Україна» Катерина Черепуза, виступаючи перед Радою Безпеки ООН у квітні 2022 р.

Виявилося, що російсько-українська війна має дуже “жіноче обличчя”. Обличчя матері, яка перед евакуацією маркером пише на спині маленької доньки, яка ще не вміє говорити, її ім'я, прізвище, адресу, телефони батьків – на випадок, якщо вони загинуть, а дитина загубиться. Обличчя колишньої журналістки, матері двох дітей, батько яких загинув на фронті 2014 р., а сьогодні вона сама керує протитанковим ракетним комплексом “Стугна” та б'є ворога. Обличчя сотень тисяч жінок, які стали біженками, змушені починати життя в Європі (нехай і тимчасово) з нуля. Часто – без мови, можливості працювати за фахом, забезпечити дітям колишній рівень життя. Республіка Польща з початку широкомасштабного вторгнення прийняла 3 млн українських біженців, більшість з яких жінки. Проаналізувати їх досвід адаптації та шляхів допомоги Україні навіть перебуваючи за кордоном - важливе завдання для вчених.

Костянтин Картузов / головний спеціаліст
Державного архіву Миколаївської області /
kartuzov@ukr.net

Досвід державного архіву Миколаївської області у збереженні архівних фондів в умовах воєнних конфліктів

Воєнні конфлікти завжди супроводжуються руйнуванням і знищенням об'єктів, і архіви не є винятком, навіть за умови, що архівні будівлі не віднесені до об'єктів критичної інфраструктури.

Протягом історії багато світових конфліктів призводили до значних втрат архівних матеріалів, що негативно впливало на збереження культурної та історичної спадщини. Прикладами таких злочинів є руйнування та пограбування архівів під час Другої світової війни. Сучасна історія також свідчить про втрати документів українськими архівами, спричиненими бойовими діями, починаючи з 2014 року.

Оцифрування архівних документів є одним із важливих інструментів, який забезпечує збереження інформації у випадку фізичного пошкодження або втрати фондів. Електронні архіви, що містять копії документів та резервні сховища оцифрованих масивів дозволяють зберігати інформацію у безпечних місцях поза зонами активних бойових дій.

З лютого 2022 року, у зв'язку з тим, що територія області стала районом ведення воєнних (бойових) дій, держархів Миколаївської області визначив для себе одним із найголовніших пріоритетів - збереженість документів Національного архівного фонду та архівної інформації, переведеної у цифровий формат.

Створення та застосування електронних архівів, резервне копіювання цифрових копій документів, наявність належного функціонуючого серверного обладнання, комп'ютерної та скануючої техніки, програмного забезпечення, доступ до мережі Інтернет та професійний підхід архівістів є безумовними складовими на шляху забезпечення збереженості архівної інформації в умовах воєнних дій. Вони дозволяють забезпечити доступ до інформації, врятувати історичну спадщину та забезпечити об'єктивну історичну пам'ять, незважаючи на всі труднощі, що виникають під час воєнних дій.

Так, держархів Миколаївської області навіть за відсутності необхідних фінансових ресурсів на оцифрування документів активно залучає партнерські організації, що ставлять собі за мету збереження історичної спадщини.

Станом на початок 2024 року на сайті архіву оприлюднено 5741 справу (459607 файлів зображення у форматі *.jpg). Оцифровані масиви закладаються до фонду користування держархіву.

**Antonina Kozyrka / dr hab., prof. ucz. /
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu /
kozyrka@umk.pl**

Stan stosunków polsko-ukraińskich w opinii społecznej w Polsce i na Ukrainie po rosyjskim ataku w 2022 roku

Inwazja Rosji na Ukrainę i spowodowana nią fala przymusowej migracji wzbudziły w społeczeństwie polskim wielką solidarność z sąsiadami. Polacy okazali Ukraincom swoją pomoc i wsparcie na różnych poziomach i we wszelkich możliwych formach. Stopniowo jednak wzajemne postrzeganie Polaków i Ukraińców zaczęło ulegać zmianie. Wpływ na to miał m.in. kryzys zbożowy, protesty przewoźników na granicy, sama masowa obecność Ukraińców w Polsce, połączona z obawami Polaków o wzrost kosztów ich życia czy nierówności społeczne. Szczególnie przedłużający się kryzys na granicy polsko-ukraińskiej skutkowało coraz częstszymi opiniami w obu krajach o pogorszeniu się relacji obu narodów. Celem wystąpienia jest wskazanie zmian, jakie zaszły w opinii społecznej na temat stanu stosunków polsko-ukraińskich w okresie po 24 lutym 2022 r., z uwzględnieniem różnic i zbieżności w poglądach mieszkańców obu państw. Dodatkowo, analiza jakościowa pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy poza wymienionymi czynnikami także stereotypy, uprzedzenia i zaszłości historyczne miały wpływ na wizję wzajemnych stosunków?

**Володимир Комар / проф., д.і.н. /
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника /
wolodymyr.komar@gmail.com**

Польсько-українські взаємини в умовах російської агресії в 20-х роках ХХ ст.

Відносини між Польщею і Українською Народною Республікою (УНР) у 20-х роках ХХ ст. поступово еволюціонували від взаємного протистояння до формування державного і військового союзу. Складна ситуація армії УНР коли з північного сходу їй загрожувала Червона армія радянської Росії, а з південного сходу – Добровольча армія генерала Антона Денікіна спонукала до пошуку союзників. У цих умовах головний отаман Армії УНР вибрав орієнтацію на Польщу, що означало європейський напрямок розвитку.

У результаті між Польщею і УНР було укладено Варшавську угоду 1920 р., військову конвенцію і розпочато спільний похід за визволення Києва від більшовиків.

Стрімкий і успішний наступ союзницьких військ у так званому Київському поході невдовзі обернувся швидким відступом під натиском переважаючих сил першої кінної армії Семена Будьонного.

Більшовицькі війська невдовзі вже загрожували захопити Варшаву, Польщу та інші європейські країни. Так більшовики намагалися реалізувати свою мету – експорт революції в Європу. У польсько-більшовицькій війні 1919–1920 рр. українці виступали на боці Польщі. Саме тут проявилось братерство зброї у протистоянні радянській Росії.

Прикладом цього стала героїчна оборона Замостя, у якій українці пліч-о-пліч з поляками під керівництвом полковника Марка Безручка стримували натиск Червоної армії.

Варшаву вдалося відстояти. Європа була врятована. Однак, Ризький мирний договір 1921 р. між польською і радянськими республіками завершився черговим поділом українських земель.

Українці рятувалися в еміграції в Польщі, на територію якої перейшло близько 30 тис. військових та цивільних діячів УНР, яких пізніше було названо петлюрівською еміграцією.

Досвід 20-х років ХХ ст. став прикладом польсько-українського військового братерства, але також і спонукає до роздумів над трагічною долею української еміграції.

Aneta Kosin / dr / Muzeum Dzieci Polskich – ofiar totalitaryzmu w Łodzi / ak@akdevision.com

Rola sztuki plakatu w kształtowaniu świadomości zbiorowej w kontekście stosunków polsko-ukraińskich

Rola sztuki plakatu w kształtowaniu świadomości zbiorowej w kontekście stosunków polsko-ukraińskich jest bardzo istotna, ponieważ plakat jako forma wizualna może przekazywać różnorodne treści i emocje. Może być używany do budowania mostów między narodami poprzez promowanie dialogu, wzajemnego zrozumienia i tolerancji. Poprzez przekazywanie konkretnych treści graficznych i tekstowych, plakaty mogą wpływać na percepcję i postawy społeczne wobec istniejącego konfliktu.

Piotr Kroll / dr / Uniwersytet Warszawski / p.kroll@uw.edu.pl

Uliana Rudas / Uniwersytet Warszawski / u.rudas@student.uw.edu.pl

Relacje polsko-ukraińskie w ramach przebudowy globalnego systemu międzynarodowego

Relacje polsko-ukraińskie - istotny element w zabezpieczeniu bezpieczeństwa w przestrzeni Europejskiej. Uważamy, że błędnie jest rozpatrywać relacje polsko-ukraińskie wyłącznie w kontekście wojny rosyjsko-ukraińskiej. Procesy, które zachodzą na świecie, są znacznie szersze.

Dla każdego państwa w celu zachowania własnej niezależności konieczna jest umiejętność prowadzenia oceny sytuacji, żeby dokładnie rozumieć, jakie są problemy / możliwości, jakie cele przed sobą ustalić i jak poprawnie ustalić priorytety.

Świat przechodzi poważną transformację. Ważne są kwestie bezpieczeństwa, perspektywy rozwoju gospodarki, proces podziału na bloki polityczne, wojskowo-polityczne oraz polityczno-gospodarcze. Również ważną kwestią jest industrializacja technologiczno-gospodarcza. Każde państwo musi dokładnie zdawać sobie sprawę z własnej strategii, miejsca i roli w nowym systemie międzynarodowym. Polska i Ukraina znajdują się w trudnej sytuacji. Brak zrozumienia własnego miejsca na świecie / w regionie, brak globalnej strategii, roli i miejsca pogarsza sytuację i eskaluje zagrożenia zewnętrzne i wewnętrzne. Tworzenie relacji w takim stanie rzeczy jest skazane na porażkę. Jakikolwiek projekty będą mało efektywne i niedługotrwałe. Brak jasnego zrozumienia, jak tworzyć relacje polsko-ukraińskie - w ramach Polski, jako członka NATO lub UE, albo na zasadzie dwustronnej, tworząc sojusz regionalny. Sprzeczności w relacjach polsko-ukraińskich wywodzą się z dalekiej przeszłości. W ramach rosnących zagrożeń społecznych, gospodarczych, wojskowych i politycznych, sprzeczności będą jeszcze bardziej eskalowane. Polska już teraz stoi w obliczu wielkich zagrożeń. Jednak porażka Ukrainy tylko je zaostriży i postawi Polskę przed większymi wyzwaniem. Kwestia ukraińska i poziom zaangażowania w konflikcie ukraińskim

w polskim dyskursie politycznym będzie jedną z najbardziej konfliktowych, która będzie rozegrana w walkach politycznych.

Ludmiła Krywa / dr, doc. / Międzyregionalna Akademia Zarządzania personelem w Kijowie / liudmylakryva@ukr.net

Z doświadczeń organizacji współpracy naukowej i wymiany studenckiej polsko-ukraińskiej podczas wojny rosyjsko-ukraińskiej

W czasie wojny w Ukrainie istnieje wiele trudności związanych z prowadzeniem współpracy naukowej i wymianą studencką pomiędzy Polską i Ukrainą. Jednak mimo tych trudności warto podjąć wysiłek, aby utrzymać i rozwijać relacje naukowe oraz wymianę studentów między dwoma krajami.

Działania te mogą przyczynić się do utrzymania i rozwoju relacji między Polską a Ukrainą w dziedzinie edukacji i nauki, mimo trudności wynikających z trwającą wojny. Współpraca naukowa i wymiana studencka mogą stanowić ważne elementy budowania zaufania i współpracy między obydwojmi narodami, a także przyczynić się do rozwoju społeczności naukowej na obu stronach granicy.

W czasie trwania wojny na Ukrainie, współpraca naukowa między Polską a Ukrainą odbywa się głównie w ramach projektów międzynarodowych i programów współfinansowanych przez organizacje międzynarodowe, takie jak Uniwersytet Europejski czy Europejska Fundacja na rzecz Rozwoju.

Współpraca naukowa w tym trudnym czasie koncentruje się głównie na wymianie wiedzy i doświadczeń, wsparciu dla uchodźców oraz budowaniu mostów między społeczeństwami obu krajów. Celem tych działań jest poprawa sytuacji humanitarnej na Ukrainie, wspieranie procesów pojednania i odbudowy kraju po zakończeniu walk.

Do przykładu, polscy i ukraińscy badacze mogą współpracować nad projektami dotyczącymi rozwoju infrastruktury, ochrony środowiska, czy edukacji w Ukrainie. Współpraca naukowa może również obejmować badania nad historią obu krajów w kontekście konfliktu na Ukrainie, co może pomóc w zrozumieniu przyczyn i skutków tej sytuacji.

Ważne jest, aby działania naukowców z Polski i Ukrainy miały charakter apolityczny i służyły jedynie zwiększeniu współpracy między ludźmi obu narodów. Dzięki temu możliwe będzie budowanie zaufania i wspólnych przyszłych projektów naukowych, które przyczynią się do lepszej przyszłości dla obu krajów.

Piotr Krzykowski / dr / Akademia Sztuki Wojennej w Gdyni / p.krzykowski@pracownik.akademia.mil.pl

Wsparcie ukraińskich uchodźców wojennych przez Polskę. Pomoc instytucjonalna i publiczna

Polska, jako jedno z pierwszych państw w Europie, podjęła szereg działań mających na celu wsparcie obywateli Ukrainy w czasie rosyjskiej inwazji. Większość polskiego

społeczeństwa zaangażowała się w pomoc uchodźcom z Ukrainy. Pomoc ta przybierała różne formy. Najczęstszą formą pomocy było wsparcie rzeczowego, przez różnego rodzaju działania. Polityka Polski wobec uchodźców po 24 lutego 2022 r., w tym działania podjętych na ich rzecz przez społeczeństwo, samorządy oraz organy centralne państwa pokazała obraz wielkiego wsparcia i solidarności z Ukrainą. Skala, forma i intensywność pomocy oferowanej uchodźcom zmieniały się wraz z rozwojem kryzysu uchodźczego i oczekiwaniami związanymi z zakończeniem konfliktu. Po dwóch latach od napaści Rosji na Ukrainę wsparcie przez Polaków wygląda zupełnie inaczej, niż to było odczuwalne na początku konfliktu.

Любов Крупник / к.і.н., доц. / Університет ім. Адама Міцкевича в Познані / liuba.krupnyk01@gmail.com

Співпраця Української Гельсінської спілки з польською «Солідарністю»

До 1987-1988 років не було прямих безпосередніх контактів польської опозиції з українською в Україні, лише з українцями у Польщі, які підтримували рух «Солідарності». Наприкінці грудня 1987 р. про відновлення своєї діяльності оголосила Українська Гельсінська група і саме на її основі колишні українські політв'язні утворюють першу в УРСР громадсько-політичну організацію партійного типу, що відкрито заявила про свою опозиційність до СРСР - Українську Гельсінську спілку (УГС). УГС вислала своїх представників до Польщі для налагодження контактів з польською «Солідарністю», оскільки польська опозиція мала суттєвий досвід боротьби. Важливість цієї поїздки була ще в тому, що це був перший контакт між українськими та польськими опозиційними колами. З 20 червня по 22 липня 1989 р. у Варшаву поїхав колишній дисидент, голова Львівської обласної філії УГС Богдан Горинь та його брат Михайло Горинь. Також таку поїздку здійснив Вячеслав Чорновіл. У налагодженні цих зв'язків важливу роль зіграли представники української громади Польщі, а також греко-католицька церква. Спершу брати Горині знайшли контакти з часописом християнської молоді «Spotkania», а через них з «Солідарністю».

Паралельно з цією співпрацею, зав'язалися зв'язки з Solidarność Walcząca (SW). На початку 1988 р. постав Автономний Підрозділ Східній SW під керівництвом Ядвіги Хмельовської та Піотра Глебовіча. Завдяки цьому, у 1989–1990-х в Україну надходили друкарські верстати, засоби електронного зв'язку, нелегальна друкована продукція тощо. Українська молодь займалася на теренах Польщі на поліграфічних курсах. Зав'язалися дружні контакти з лідерами польської опозиції, які надавали різноманітну підтримку українцям, у тому числі, лідерам руху кримських татар. У розрізі доктрини Єжи Ґедройця, вони стояли на позиції: «Без вільної України не буде вільної Польщі». Все це сприяло тому, що закладався добрий фундамент добросусідських відносин двох незалежних держав, що поставили на руїнах радянської імперії.

Elżbieta Lesiewicz / dr. hab., prof. ucz. / Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu / elzbieta.lesiewicz@amu.edu.pl

Współpraca Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM z uczelniami ukraińskimi w obliczu pełnoskalowej agresji rosyjskiej - równość, różnorodność, (re)integracja

Wystąpienie koncentruje się na badaniach, jakie podejmowane są we współpracy z ukraińskimi uczelniami przez Grupę Badawczą nad Różnorodnością Równością i Reintegracją działającą na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM.

Głównym polem badawczym jest refleksja nad rolą i miejscem kobiet we współczesnym świecie w kontekście szeroko rozumianych zmian, których doświadczają kobiety. Jednym z takich wyzwań jest wojna i jej wpływ na postawę i podejmowane działania przez feministki. Jaka problematyka i działalnością zajmowały się wcześniej a jaką obecnie w trakcie wojny?

Wraz z inwazją Rosji na Ukrainę męskość wojny wysunęła się na pierwszy plan polityki międzynarodowej, wzmacniając tradycyjną narrację i reakcje na wojnę oparte na płci. Ukrainki wykorzystwały swoje głosy i swoje agencje, aby aktywnie stawić czoła tym problemom na wielu frontach.

Wspólne badania mają umożliwić odpowiedzieć na pytania: „Jak pozycjonować ruch feministyczny i komunikować temat równości płci w kontekście wojny?”; „Co oznacza feminizm w realiach rosyjskiej inwazji?”; „W jaki sposób kobiety próbują ratować życie, miasta i społeczności?”; „Co pokój oznacza dla ukraińskich kobiet?”. Perspektywa badawcza przyjęta w wystąpieniu: polska, ukraińska i białoruska.

Henryk Litwin / dr hab., prof. ucz. / Uniwersytet Warszawski / h.litwin@uw.edu.pl

Ruś prawosławna – Ruś unicka. Ruś kozacka – Ruś szlachecka. Ukraińskie antynomie w polskiej i ukraińskiej historiografii wczoraj i dziś

Omówienie głównych wątków interpretacyjnych dotyczących historii ziem ruskich Rzeczypospolitej w XVI i XVII wieku, które pojawiły się w historiografii ukraińskiej i polskiej w XIX wieku i pozostały żywotne także współcześnie. Wskazanie zmian, jakie nastąpiły w tym zakresie po lutym 2022 roku.

Piotr Lizakowski / dr / Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni / piotr@interia.pl

Polish-Ukrainian cooperation in the field of health security after February 24, 2022

Health is the most important value in the modern society. Advancement in the field of medicine has become a very important factor in the healthcare sector. Healthcare is provided mainly by government institutions. Russian

aggression in Ukraine and modern challenges and require the coherence of the efforts of the partner states. Good-neighborly relations between Poland and Ukraine provide for cooperation in various fields, in particular in the field of health care. The migration of Ukrainians to Poland after February 24, 2022 required the Polish authorities to quickly react in this situation and ensure appropriate conditions of residence and stay for various categories of citizens from Ukraine. The legal act *expressis verbis*, which defines security factors in the field of health care in Poland, is the Law on public health (2015), which outlines the scope of tasks in the field of health care, participating subjects and the rules of their financing: monitoring and assessment of the state of public health, threats to health and quality of life related to public health; health education adapted to the needs of different groups of society, including children, young people and the elderly; health promotion; activities aimed at identifying, eliminating or limiting threats and harm to physical and mental health in the environment of living, studying, working and relaxing. Our countries are working on the relevant legal framework and developing tools for cooperation in order to guarantee access to medical services for the population.

**Світлана Лізаковська / д.н.держ.упр., проф. /
Військово-морська академія ім. Героїв
Вестерплатте в м. Гдиня / s.lizakowska1@gmail.com**

Польсько-українська співпраця у сфері розвитку громадянського суспільства після російської інвазії в Україну 24.02.2022 р.

Об'єднання зусиль польських та українських інститутів громадянського суспільства після російської інвазії в Україну 24.02.2022 р., зокрема громадських організацій, є важливим та ефективним інструментом в процесі надання допомоги цивільному населенню на деокупованих територіях України, підтримки органів публічної влади в українських прифронтових містах та селах, сприяння у відбудові знищеної інфраструктури. Ключовим суб'єктом в організації надання безоплатної допомоги українцям в Республіці Польща виступають волонтери у співпраці з органами місцевого самоврядування та органами державної влади. Під час російської інвазії в Україну важливим є збільшення підтримки інститутами громадянського суспільства публічних політик у сфері розвитку освіти, соціальних компетенцій, діяльності, що спрямована на підвищення важливості неурядових організацій, підтримку створення партнерств та інших форм співпраці, спрямованих на активізацію громадян і делегування їм реалізації деяких громадських завдань. Документування російської агресії і представлення її широкому загалу має вплив на пріоритети діяльності громадських організацій в Україні як одного з головних інститутів громадянського суспільства. Зокрема, згідно даних Київського міжнародного інституту соціології (станом на 01.2023 р.), після російського вторгнення збільшилася допомога військовим, ветеранам 21,9% -> 43,2% (зростання), допомога постраждалим від війни 17,5% -> 43,2% (зростання), але спостерігається зниження підтримки культури, спорту і туризму (36,0% -> 27,2%).

**Микола Литвин / проф., д.і.н. / Інститут
українознавства ім. І. Крип'якевича НАН
України / lytvynmr@gmail.com**

Новітня російсько-українська війна: інтерпретаційні виклики української та польської історіографії

Проаналізовано публікації українських вчених 2014–2024 рр., в яких висвітлюються передумови, перебіг та наслідки новітньої російської агресії проти України. Насамперед виокремлено праці політологічного характеру (В. Горбулін, С. Магда, Г. Перепилиця та ін.), у яких показано характер та методи гібридної війни путінського режиму. Стверджено недостатність публікацій військово-історичного характеру, чому не сприяють закритість документів тактичного та стратегічного рівнів Сил оборони України (Збройних сил України, Головного управління розвідки, Служби безпеки України, Національної гвардії та ін.). Одним із перших вітчизняних дослідників хроніку перших восьми років війни уклав боець АТО, історик М. Лазарович. Фаховими є публікації про Харківську і Херсонську наступальні операції 2022 р. історика А. Харука (Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного), які опубліковані в «Українському історичному журналі». Чималий потенціал мають численні спогади, які друкуються у різних медіа. Витоки російсько-українського протистояння реконструйовано у книзі «Росія–Україна: зради, союзи, війни» (Львів, 2022). Матеріали міждисциплінарної праці деміфологізують російські імперські наративи про багатолітню «допомогу» т. зв. старшого брата, «спільну колицку», «історичну єдність і братерство» російського і українського народів, водночас актуалізують найважливіші маркери московської воєнно-політичної експансії від середньовіччя донині, повномасштабного воєнного вторгнення путінської Росії в Україну. Авторами історико-документальних нарисів є провідні вчені НАН України – Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, Інституту історії України, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Кураса, а також викладачі Національного університету оборони України ім. І. Черняховського, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного та інших закладів вищої освіти Києва, Львова, Івано-Франківська, Луцька.

У польській історіографії, як і в українській, переважають праці політологів, політичних експертів, фахівців з міжнародних відносин (Марек Чайковський, Пйотр Байор, Артур Грушак, Пйотр Міцкевич, Адам Замоїський, Роман Шула, Катажина Мацеєвська-Мешковська, Адріан Тишкевич, Лешек Шерепка, Лукаш Юренчик, Збігнев Цекановський, Юлія Новіцька). З військово-історичних студій відзначимо узагальнення Міхала Клімецького і Збігнева Карпуся, які реконструювали російсько-радянські експансії від Другої світової війни до сьогодення, а також особливості російсько-українських відносин від проголошення незалежності України до новітньої російської агресії.

the Russian Empire, Soviet Russia, and later the Soviet Union was evident). The Russian language and culture have been instilled in the Ukrainian people for centuries. Therefore, part of the population of Ukraine identified themselves with citizens of the former USSR (3.4%), although the majority of Ukrainians (61.7%) positioned themselves as citizens of Ukraine.

How a person identifies himself, with whom he identifies himself, to which community he belongs affects not only how this person, people, nation is perceived in the world, but also the future of the state, its development and security.

Since the beginning of the Russian invasion of Ukraine in 2014, and later - the full-scale Russian aggression on Ukrainian lands, which began on February 24, 2022 and continues to this day, the Ukrainian people have been actively defending their identity in the world. The popularization of the Ukrainian language and culture and mass rejection of the use of the Russian language, non-acceptance of Russian culture have become commonplace in the Ukrainian environment today.

The process of identifying Ukrainians in the context of Russian aggression against Ukraine is very reminiscent of similar processes in Poland and Ireland.

«The Irish have traditionally identified with the Poles and their struggle for freedom and for their own national state. They are obvious parallels between two Catholic nations being oppressed by – and constantly rebelling against – an overwhelming colonial power of a different confession. But in fact, the Ireland-Ukraine pairing may be closer. As Ukrainians fight security forces on the barricades in Kiev and other Ukrainian cities, this history – and its parallels with Ireland – should be kept in mind».

This is how, ten years ago, Alexey Bayer analyzed the relations of Ireland with both Ukraine and Poland and how they closely relate to process of identification, during the Euromaidan, or Revolution of Dignity, in 2014, which, in Western representation, definitely allowed to further distinguish Ukraine from Russia in the mind of Westerner, especially in Irish minds. During the partition of Poland, Irish identified with Poles, whose plight and history benefitted from a large visibility at that time, due to the, while the Irish ignored the situation of people whose socio- political situation may be closer to them, like « the Slovaks or Ukrainians » (as cited by the historian Roisin Healy).

To what extent this exemple can show how Poland invisibilized and how did the identification of Irish people to both countries, from the partition of Poland to the full-scale invasion of Ukraine in 2022, reflect the evolution of, and therefore, the relations of power between both countries ? To what extent did the war in Ukraine give more visibility to Ukrainian History in Ireland, and of its connections to Polish history?

Ольга Морозова / д.і.н., проф. / Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького / Варшавський університет / olga_chdu@vu.edu.ua; o.morozova@uw.edu.pl

Українсько-польські взаємини в контексті російського вторгнення в Україну(2022-2024): приклади солідарності та співпраці (науковий аспект)

Стосунки українців і поляків мають доволі давню та зачасту нелегку історію. Важкі моменти нашого спільного минулого й досі залишають багато неприємних емоцій і знаків запитань. Однак мусимо розірвати те коло постійних звинувачень. Адже врегулювання нез'ясованих моментів історії не може відбуватися в атмосфері постійного нагнітання ворожої атмосфери й докорів.

Напад Росії на Україну, окрім жахливих наслідків для українсько-російських відносин, неочікувано створив плідний ґрунт для налагодження стосунків українців із поляками. Разом із активізацією українсько-польської співпраці в усіх сферах, важливим аспектом розвитку взаємин українського та польського народів стало стрімке піднесення наукової взаємодії. Вимушену міграцію українських вчених за кордон, зокрема до Польщі, можна розцінити як позитивну з точки зору досвіду, набутого українськими науковцями за межами України та активізації співпраці між українськими та закордонними науковими спільнотами. Численні приклади реалізованих наукових проектів та перспективні плани подальшої співпраці не лише допомагають глибше пізнати особливості й специфіку двох сусідніх народів, збагачують європейську наукову спадщину новими досягненнями, а й прискорюють шлях України до Європи та Європейського Союзу. Міграція українських науковців може стати новою точкою відліку для інтеграції української освіти в європейські науково-освітні структури. Польсько-українська солідарність під час війни Росії з Україною є гарним підґрунтям для розвитку добросусідських відносин українців та поляків, спокійного та виваженого діалогу з гострих питань українсько-польської історичної спадщини.

Yuliana Palagnyuk / dr hab., prof. ucz. / Uniwersytet Śląski w Katowicach / yuliana.palagnyuk@us.edu.pl

All the Faces of the First Lady: The Media Coverage of Olena Zelenska in Poland and Ukraine During the War

The authors analyze the media coverage of the First Lady of Ukraine, Olena Zelenska, in Poland and Ukraine after Russia's full-scale military invasion of Ukraine on February 24, 2022.

The main goal of this study is to find out the peculiarities of the media coverage of Olena Zelenska in Poland and Ukraine after the Russian invasion of Ukraine. By applying qualitative content analysis to selected media, the authors determine how Zelenska is portrayed in the Polish and Ukrainian media, and also analyze whether there have been changes in the media coverage of Zelenska's role since February 24, 2022.

Zelenska attracted relatively little interest in the Polish

Ольга Васюта показала гібридність російсько-української війни. Станіслав Стемпень, Ольга Морозова актуалізували проблеми українських біженців.

Оригінальними є узагальнення соціологів Варшавського університету, а також військових експертів, які наполягають на збільшенні Польського війська та його модернізації.

Natasza Lubik-Rzeczek / dr / Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu / natasza.lubik@amu.edu.pl

Opinie i postawy studentów polskich uczelni wobec wojny na Ukrainie

Na skutek rosyjskiej aneksji Krymu i wybuchu konfliktu na wschodzie Ukrainy w 2014 roku do Polski przybyły tysiące migrantów ukraińskich, z których wielu podjęło tu pracę i rozpoczęło życie. W dniu wybuchu wojny w Ukrainie w 2022 roku studenci narodowości ukraińskiej stanowili najliczniejszą grupę cudzoziemców kształcących się na polskich uczelniach. Wojna dotyczy zatem ich ojczyzny, ma także realny wpływ na życie ich rodzin oraz znajomych. Polska młodzież ze względu na łączące ich więzi z koleżankami i kolegami z Ukrainy traktuje to jako bardzo osobiste przeżycie. Percepcję tych wydarzeń przez ludzi młodych cechuje odrębna charakterystyka, którą zbadano.

Głównym celem była analiza opinii studiującej w Polsce młodzieży – w tym narodowości polskiej i ukraińskiej oraz białoruskiej – na temat wojny w Ukrainie oraz ich postaw i zachowań względem uchodźców podejmowanych zarówno w świecie wirtualnym, jak i realnym. Wyniki, które zostaną zaprezentowane pochodzą z badania kwestionariuszem ankiety przeprowadzonego wiosną 2022 roku. Analiza ilościowa zgromadzonych danych miała na celu uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: Jakie są opinie młodych ludzi na temat wojny w Ukrainie, jej przyczyn i konsekwencji oraz czy różnią się one w zależności od osobistych relacji z osobami dotkniętymi wojną? Czy i jakie formy działania podejmują młodzi względem uchodźców? Z jakich źródeł młodzi ludzie czerpią informacje na temat wojny?

Tomasz Matuszak / dr / Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim / dyrektor@piotrkow-tryb.ap.gov.pl tomaszmatuszak@wp.pl

Współpraca polsko-ukraińskiego środowiska archiwalnego przed i po agresji Rosji na Ukrainę – wybrane aspekty

Archiwiści pracujący w archiwach polskich i ukraińskich realizują w toku swojej codziennej pracy zbieżne działania, zmierzające do gromadzenia i zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego, dokumentującego historię obu narodów. Praca ta skupia się na nadzorowaniu jednostek organizacyjnych w zakresie prawidłowego postępowania z dokumentacją, przejmowaniu materiałów archiwalnych do zasobów archiwów historycznych i udostępnianie ich badaczom różnych dziedzin. Po wybuchu

pełnoskalowej wojny w 2022 roku, środowisko archiwistów ukraińskich stanęło przede wszystkim przed zadaniem zabezpieczenia zgromadzonego zasobu przed jego zniszczeniem i utratą, w tym potencjalną grabieżą przez siły agresora działającego na zajętych obszarach.

W wystąpieniu zaprezentowane zostaną zagadnienia wzajemnych relacji i współpracy stricte zawodowej, jak i naukowej polsko-ukraińskiego środowiska archiwalnego przed wybuchem wojny. Na wybranych przykładach omówione zostaną wzajemne inicjatywy, obszary i kierunki badawcze jakie udało się zrealizować lub planowano wdrożyć do realizacji. Agresja rosyjska przewartościowała plany i zamierzenia, które skupione zostały przede wszystkim na pomocy udzielonej w różnej formie ukraińskim archiwistom, zarówno pozostającym na terytorium walczącej ojczyzny, jak i tym którzy znaleźli się w Polsce. Sytuacja jaka ma miejsce jest skomplikowana, mimo wszystko jednak otworzyła nowe obszary wzajemnej współpracy, o czym szerzej będzie mowa w wystąpieniu archiwisty-praktyka, członka Stowarzyszenia Archiwistów Polskich.

Marek Mikołajczyk / dr hab., prof. ucz. / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu / marmikol@konto.pl

Państwa Ententy wobec konfliktu polsko-ukraińskiego w Galicji Wschodniej w latach 1918-1919

W latach 1918-1919 miał miejsce konflikt zbrojny polsko-ukraiński o Galicję Wschodnią. Państwa Ententy próbowały doprowadzić do jego zakończenia. W Galicji Wschodniej członkowie misji alianckich nakłaniali obie strony konfliktu do zawarcia rozejmu. W Paryżu podczas konferencji pokojowej przywódcy Ententy starali się przygotować plan podziału Galicji Wschodniej. W kwestii tej były jednak między nimi poważne różnice. Ponadto ani Polacy, ani też Ukraińcy nie chcieli się zgodzić na podział Galicji Wschodniej. Ostatecznie w wyniku działań zbrojnych teren ten w połowie 1919 r. dostał się pod kontrolę Polski, która nie zamierzała podporządkować się decyzjom Ententy.

Olha Morozova / dr hab., prof. ucz. / Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy / University of Warsaw / olga_chdu@vu.cdu.edu.ua; o.morozova@uw.edu.pl

Anna Lefèvre / Université Paris Cité / University College Dublin / Jagiellonian University / anna.lefevre@student.uj.edu.pl

The process of identification of Ukrainians in the context of russian aggression: parallels with Polish and Irish

With the beginning of the Russian invasion of Ukraine in 2014, the question of the identification of Ukrainians became relevant. According to the survey conducted by the Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine in 2020, almost 40% of Ukrainians were still searching for their identity (the long period of Ukrainian territories being part of

media compared to the amount of material about Russia's war in Ukraine and her husband, the President of Ukraine. She is portrayed somewhat stereotypically and superficially. Her role in the Russian-Ukrainian war is marginalized in the Polish press. Zelenska's image does not change during the analysed period. Her roles in the Polish dailies during the analysed period were mainly gendered as female.

In contrast, the portrayal of Olena Zelenska in the Ukrainian media during Russia's war in Ukraine is evolving: from the wife of President Volodymyr Zelenskyy, the first lady, to a strong personality. At the beginning of the Russian invasion of Ukraine, her roles were mainly feminine and gender-neutral, but later the media portrayed her roles as more masculine and gender-neutral.

Tadeusz Paweł Rutkowski / dr. hab., prof. ucz. / Uniwersytet Warszawski / t.p.rutkowski@uw.edu.pl

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie wobec kwestii Ukraińców – obywateli polskich w ZSRS (VIII 1942 – IV 1943)

Przedmiotem artykułu będzie analiza polityki rządu RP na Uchodźstwie wobec obywateli polskich narodowości ukraińskiej, którzy począwszy od jesieni 1939 r. znaleźli się, przede wszystkim w wyniku deportacji i poboru do Armii Czerwonej, w głębi ZSRS. Przedmiotem rozważań będą przede wszystkim konkretne działania podejmowane przez polskie władze (przede Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Ambasada RP w ZSRS) wobec Ukraińców – obywateli polskich, przedstawione w kontekście stosunku polskich władz do kwestii ukraińskiej. Kwestia ta pozostawała do tej pory na uboczu głównego nurtu badań stosunków polsko – ukraińskich w czasie II wojny światowej i brak jest do tej pory dogłębnej analizy tego zagadnienia. Podstawą źródłową artykułu stanowią będą dokumenty archiwalne przez wszystkie MSZ i ambasady RP w ZSRS, nieliczne dokumenty publikowane, a także wspomnienia i literatura przedmiotu.

Andrzej Stelmach / prof., dr. hab. / Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu / andrzej.stelmach@amu.edu.pl

Współpraca Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z uczelniami ukraińskimi w obliczu pełnoskalowej agresji rosyjskiej – doświadczenia i perspektywy

Celem niniejszego referatu jest przybliżenie współpracy z uczelniami ukraińskimi podejmowanej przez Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu po 24 lutego 2022 r. W wystąpieniu w pierwszej kolejności przedstawiona zostanie sieć wybranych partnerów ukraińskich, z którym WNPiD UAM utrzymuje kontakty i rozwija współpracę.

Zaprezentowani zostaną oni w dwóch grupach: 1) partnerzy, z którymi współpracę WNPiD podejmował przed wybuchem pełnoskalowej inwazji w Ukrainie; 2) partnerzy, z którymi WNPiD nawiązał współpracę po 24 lutego 2022 r.

W wystąpieniu omówione zostaną formy aktywności, które jednostka podejmuje w ramach kontaktów wzajemnych z uczelniami w Ukrainie. Będzie ono także zarysem współpracy o charakterze: 1) naukowym, 2) dydaktycznym, 3) moralno-solidarnościowym, 4) popularyzatorskim, 5) kulturalnym oraz 6) charytatywnym.

Wskazane i scharakteryzowane zostaną ramy instytucjonalne, które umożliwiają realizację określonych projektów. Referat będzie zawierał także refleksję nad wyzwaniem i szansami związanymi ze współpracą WNPiD z uczelniami ukraińskimi w bliższej i dalszej przyszłości. Główna teza wystąpienia dotyczy istoty współpracy w nim omawianej. WNPiD konsekwentnie definiuje ją nie jako działalność pomocowa, lecz jako partnerstwo, które może i powinno przynieść dwustronne korzyści. Agresja rosyjska w Ukrainie skierowała WNPiD oraz partnerskie uczelnie ukraińskie ku sobie. Stając razem wobec tragedii milionów ludzi rozpoznaliśmy i zrozumieliśmy: 1) fundamentalne znaczenie współpracy prowadzonej przed 24 lutego 2022 r.; 2) wielopoziomowy potencjał inicjatyw badawczych, edukacyjnych, kształceniowych, społecznych, które warto realizować wspólnie, by aktualizować efekt synergii.

Stanisław Stępień / dr. hab. prof. ucz. / Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Przemyślu / Południowo-Wschodni Instytut Naukowy / stan.stepien@op.pl

Przemyśl – miasto na granicy w obliczu rosyjskiej agresji na Ukrainę

Przemyśl to miejscowość najbliżej położona do granicy z Ukrainą. Z centrum miasta do przejścia granicznego w Medyce jest to zaledwie 12 km. Ważnym jest także fakt, że przejście to umożliwia przekroczenie granicy nie tylko w ruchu samochodowym, ale także kolejowym i pieszym. Przemyśl nie jest dużym miastem, gdyż liczy niewiele ponad 60 tys. mieszkańców, a więc nie ma zbyt dużej bazy hotelowej i gastronomicznej.

Już w pierwszych dniach po rosyjskiej agresji na przejściu w Medyce oraz stacji kolejowym w Przemyślu znalazło się tysiące uchodźców, i co jest niezmiernie charakterystyczne przeważały matki z małymi dziećmi. Drugą grupą uchodźców stanowiły osoby w podeszłym wieku, w tym także inwalidzi. Wg oficjalnych danych od 24 lutego do 31 marca przez Przemyśl przejechało około 700 tysięcy uchodźców z Ukrainy. Część z nich bezpośrednio z granicy lub z dworca kolejowego wyjechała do innych miast w Polsce lub zagranicę, ale ok. 90% przynajmniej na kilka dni zatrzymała się w mieście. Część z nich, trudna do oszacowania została na dłużej, czasem na kilka lub kilkanaście miesięcy. Były to przeważnie osoby, które pragnęły jak najszybciej powrócić na Ukrainę. Dlatego też nie chcieli jechać dalej.

Przybycie tak wielkiej liczby uchodźców do małego miasta spowodowało ogromne wyzwanie przed miejscową społecznością, w tym władzami samorządowymi, pomoc państwowa przyszła dopiero po kilku dniach. To na barkach mieszkańców spoczywało zadanie spontanicznej organizacji

noclegów, wyżywienia. Mieszkańcy Przemyśla i okolicy wykazali się niesamowitą mobilizacją, samorzutnie powstawały różne komitety pomocy skupiające osoby różnych profesji, poglądów politycznych, a przede wszystkim działaczy organizacji pozarządowych. Dużą rolę odegrały zakony rzymskokatolickie męskie i żeńskie mające odpowiednią infrastrukturę, czyli możliwości noclegowe i zaplecze kuchenne. Przez pierwsze miesiące chyba nie było w Przemyślu mieszkańca, który nie włączył się w pomoc dla uchodźców: ludzie nawet o niezbyt dużych mieszkaniach przyjmowali po kilka osób, niemal we wszystkich szkołach i instytucjach kultury utworzono miejsca noclegowe i wyżywienie, skorzystano z pomocy wojska, które wypożyczało łóżka, materace, koce. W akcję włączyła się sieć handlowa tak duża jak i prywatne sklepiki dostarczając znaczące ilości produktów spożywczych, przynosili je indywidualni mieszkańcy. Zbierano, koce, materace, ciepłą odzież. W akcję włączyło się także niewielka w mieście społeczność ukraińska oraz Kościół greckokatolicki.

Doceniając tę rolę Przemyśla Prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski 11 lipca 2022 przyznał Przemyślowi honorowy tytułu Miasta Ratownika. Stosowny komunikat głosił m.in., że czyni to: „za bezprecedensową solidarność miejscowych władz, mieszkańców i wolontariuszy Przemyśla z ukraińskim narodem”.

**Andrzej Szeptycki / dr. hab., prof. ucz. /
Uniwersytet Warszawski /
andrzej.szeptycki@uw.edu.pl**

Polsko-ukraińska współpraca naukowa po 24 lutego 2022 r.

Wybuch wojny rosyjsko-ukraińskiej spotkał się z szybką reakcją ze strony polskich uczelni i instytucji państwowych odpowiedzialnych za naukę, które podjęły działania na rzecz pomocy ukraińskim badaczom. W Polsce znalazło schronienie ok. 500 ukraińskich naukowców, którzy podjęli prace w Polsce. Ukraińscy studenci, którzy uciekli z Ukrainy, uzyskali prawo do bezpłatnego studiowania w Polsce. Polska Akademia Nauk uruchomiła program, dzięki któremu już w marcu 2022 r. zatrudniono w instytutach PAN ok. 70 ukraińskich badaczy. Program „Solidarni z Ukraina” uruchomiła również Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej. Fundacja na rzecz Nauki Polskiej zainicjowała Program polsko-ukraińskiej współpracy naukowej, w ramach którego postanowiono sfinansować do 6 projektów naukowych w zakresie nauk społecznych i humanistycznych, realizowanych wspólnie przez parę naukowców z Polski i z Ukrainy. Wojna w Ukrainie stała się również ważnym przedmiotem badań, w tym projektów realizowanych wspólnie przez naukowców z Polski i Ukrainy.

**Rafał Terszak / Uniwersytet im. Jana Długosza w
Częstochowie / r.terszak@wp.pl**

Współczesna historiografia ukraińska a problemy stosunków polsko-ukraińskich

Analiza historiograficzna literatury naukowej ukraińskich naukowców na temat problemów stosunków ukraińsko-polskich przekonuje nas, że współcześnie istnieje znaczna liczba mało zbadanych aspektów stosunków Polaków i Ukraińców.

Większość historyków ukraińskich koncentruje się na ogólnych badaniach stosunków ukraińsko-polskich w okresie Ukraińskiej rewolucji narodowo-demokratycznej 1917–1921 r., drugiej wojny światowej i okresu powojennego.

Wśród opracowań ukraińskich naukowców dominuje temat „gorących zagadnień” przeszłości. Brakuje prac na tematy ukraińsko-polskiego porozumienia, życia codziennego Ukraińców i Polaków, życia społeczno-gospodarczego Ukraińców - nie tylko w Galicji Wschodniej i na Wołyniu, ale także w innych regionach Ukrainy.

Wśród historyków ukraińskich nie ma jednomyślności w poglądach na problematyczne zagadnienia stosunków ukraińsko-polskich w pierwszej połowie XX wieku. Wciąż toczą się dyskusje na temat motywów, przyczyn, charakteru i przebiegu działań UPA, podstaw ideologicznych ukraińskich nacjonalistów, charakteru ruchu narodowo-wyzwoleńczego, jego oceny moralnej, liczby ofiar (głównie wśród ludności cywilnej), terminologii, chronologii wydarzeń, działalności polskiego podziemia.

Zakrojona na pełną skalę rosyjska inwazja na Ukrainę, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 roku, wywarła istotny wpływ na rozwój ukraińskiej historiografii w problematyce relacji Ukraińców i Polaków. Aktywna pozycja Polski we wspieraniu Ukrainy w wojnie przyczyniła się do rozwoju dobrosąsiedzkich stosunków między obydwojma państwami, do aktywizacji interakcji pomiędzy polskim i ukraińskim środowiskiem intelektualnym. Ukraińska i polska elita naukowa wyraziła chęć kontynuowania porozumienia w skomplikowanych kwestiach wspólnej przeszłości. Duże znaczenie w tym kontekście mają wspólne polsko-ukraińskie konferencje, sympozja, fora itp., rewitalizacja kontaktów osobistych pomiędzy polskimi i ukraińskimi naukowcami.

**Олексій Третяк / проф., д.п.н. /
Дніпровський національний університет ім.
Олеся Гончара / oleksii.tretiak21@gmail.com**

Польсько-українська безпекова співпраця під час російсько-української війни: викриття фейків російської пропаганди

Політико-комунікаційна безпека є одним з найбільш актуальних питань контексті розвитку українського суспільства. Агресія російської федерації актуалізувала увагу наукової спільноти до проблеми стійкості всіх політичних структур. Виміри політичної безпеки, які розглядалися до широкомасштабного нападу, не враховували наслідків руйнування інфраструктури, впливу на психологічний стан українського суспільства, особливості функціонування громадської думки в умовах кризи тощо. Відповідно виникає потреба міждисциплінарної оцінки евристичних підходів для виявлення цілей політичної безпеки та його значення не лише на національному, але й у глобальному аспекті.

Руйнування довіри до міжнародних правових гарантій створює нові виклики для інституційної структури вітчизняної політичної системи. Також необхідним є застосування міждисциплінарного підходу

для бачення безпекового стану конкретних сфер життєдіяльності суспільства. Для цього є доречною увага до кейсів міжнародного досвіду розв'язання кризи безпеки. Вимагають прикладної оцінки також напрями прогнозування стану безпекової ситуації. Слушним також є вивчення стану компонентів інституційної сталості та інформаційного простору як об'єкту деструктивного впливу. Переосмислення фахових міждисциплінарних засад політичної безпеки покликане створити новий комплекс політичних орієнтирів для формування інституційних відповідей на безпекові виклики з боку російської федерації на основі їх ідентифікації та передбачення.

Формування стану політичної безпеки в сучасних умовах не може бути ефективним без уваги до комунікаційних засобів. Сучасна політична комунікація має значну кількість суб'єктів та технологічних засобів. Ці завдання формування стану політичної безпеки обмежено вирішуються засобами інформаційно-аналітичної діяльності.

Сутність безпекової політичної комунікації на сучасному етапі проявляється у конкретних алгоритмах стадіях покладених на уповноважені владні структури. Більшість дослідників визнає керованість основної маси громадян за допомогою менеджменту інформаційних повідомлень.

Можливість формування проактивної мережі суб'єктів безпекової політичної комунікації в Україні забезпечує гнучкість та стабільність суспільства і держави. Ефективний діалог у полі безпекової політичної комунікації може зняти напругу з профільних державних інституцій та посилити проникнення та засвоєння стабілізаційних меседжів.

Сергій Троян / проф., д.і.н. / Національний авіаційний університет / kattis@ukr.net

Алла Киридон / проф., д.і.н. / Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво» / akyudon@ukr.net

Українсько-польські відносини в умовах повномасштабної агресії Росії проти України (2022–2024 рр.)

Повномасштабна російська агресія проти України мала своїм наслідком створення потужної коаліції з метою надання допомоги нашій державі. Провідне місце в плані гуманітарної, воєнно-технічної, економічної тощо допомоги з самого початку належить Польщі. Фактично після 24 лютого 2022 р. українсько-польське стратегічне партнерство вийшло на новий рівень. Польща виступила за негайне і повне відновлення територіальної цілісності та суверенітету України в міжнародно визнаних кордонах 1991 р., всебічно підтримала євроінтеграційні та євроатлантичні плани України, офіційна Варшава приєдналася до санкцій проти Російської Федерації. Характерним був масовий рух поляків у допомозі українцям, які тікали від війни. Вагомою стала участь Польщі у військовій

допомозі Україні. Йшлося навіть про можливість надання українсько-польським відносинам нового змісту – за аналогією з франко-німецьким чи франко-італійським співробітництвом. Водночас контекст українсько-польських відносин в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну від лютого 2022 р. має певну динаміку і не завжди позитивну. В тому числі він характеризується останнім часом загостренням відносин, насамперед у зв'язку з наростанням невдоволення польських фермерів від ввезення української аграрної продукції. В інтересах обидвох держав якнайшвидше і з найменшими матеріальними та моральними втратами знайти вихід із цієї ситуації, подолати напругу у відносинах і надалі спільно діяти в інтересах порозуміння на засадах інтенсифікації стратегічного партнерства.

Waleriia Tsubenko / prof., dr. hab. / Czerkaski Uniwersytet Narodowy im. Bohdana Chmielnickiego / valeriia13gold@vu.cdu.edu.ua

Polski ruch kobiecy w ukraińskich miastach: walka o równouprawnienie polityczne (1882–1917)

Referat opisuje działalność społeczną i polityczną Polek mieszkających w ukraińskich miastach Kijowie i Odessie na przełomie XIX i XX w. Po manifestie z 1905 r. Polki w Odessie założyły kilka stowarzyszeń: Polskie Stowarzyszenie Równouprawnienia Kobiet (Kijów), Stowarzyszenie Sług Katolickich Św. Zyty w Odessie oraz Polskie Stowarzyszenie Równouprawnienia Kobiet (Odesa), które zajmowały się sprawami kultury, oświaty, gospodarki, religii i płci diaspory. Polską społeczność w tych miastach wyróżniało zaangażowanie obywatelskie. Powstanie polskich stowarzyszeń kobiecych stało się istotnym elementem ruchu kobiecego i świadczyło o obronie ich interesów, poprawie warunków życia i pracy, zabezpieczeniu potrzeb medycznych i prawnych, kształtowaniu tożsamości zbiorowej i umacnianiu własnej pozycji obywatelskiej, a także zdobywaniu doświadczenia w zbiorowych zgromadzeniach. Na początku XX wieku polskie stowarzyszenia kobiece w Kijowie i Odessie były bardzo aktywne w życiu obywatelskim, patriotyzmie oraz świadomości narodowej i politycznej swoich członkiń. Działalność tych stowarzyszeń przyczyniła się do zjednoczenia polskiego społeczeństwa, rozwoju edukacji, nauki i kultury oraz osiągnięcia wysokiego poziomu rozwoju narodowego.

Надія Халак / к.і.н, вч.с. / Інститут української археології та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України / Варшавський університет / n.khalak@uw.edu.pl

Внесок українського історика Степана Томашівського (1875-1930) у формування концепції польсько-українських відносин у міжвоєнний період

У спектрі українських політичних партій II Речі Посполитої заслуговує на увагу оформлення ідеологічної платформи прихильників українського консервативного руху в Галичині і створення на її основі політичної організації правого спрямування.

Об'єднання прихильників консервативної ідеї у єдину українську політичну організацію завдячує інтелектуальній праці українського історика С. Томашівського і, зокрема, його концепції польсько-українських відносин у міжвоєнний період та перспектив національного розвитку. Вчений спирався на особистий політичний досвід у час українських національно-визвольних змагань початку ХХ ст., у яких брав активну участь, а після поразки боротьби українців за державність працював як публіцист, редактор, видавець часописів і науковець. С. Томашівський розглядав актуальні питання політичного життя з історичної перспективи. Впродовж усього життя вчений досліджував політичну історію Русі періоду раннього середньовіччя, з особливою увагою до її західних земель і державницької традиції. Поширення досвіду княжої держави розглядав потужним чинником національного об'єднання. Це була одна з основних наукових тем, над якою ґрунтовно працював. Опублікована і рукописна наукова спадщина вченого свідчить про новий підхід до написання історії Руської держави, у якому важливе місце займала відроджена і модернізована ним ідея українського «П'ємонт» як оплоту західної цивілізації і з цих позицій вчений трактував відносини Русі і Польщі на початках політичного життя.

У час повномасштабної війни, коли Україна стала лінією поділу двох протилежних світів – європейського і євразійського – звернення до політологічної і наукової спадщини вченого дозволить дати відповіді на важливі політичні питання та історіографічні дискусії.

**Любомир Хахула / к.і.н., доц. /
Національний університет «Львівська
політехніка» / l.khakhula@gmail.com**

***Російські злочини щодо галицьких музеїв на
початку Другої світової війни. Сучасні
історичні паралелі й польсько-українська
солідарність***

Початки музейної справи у Східній Галичині сягають першої половини ХІХ ст., коли постали приватні музеї – Музей ім. Князів Любомирських, Музей Дідушицьких, музей Бібліотеки Баворовського. Наприкінці 1930-х рр. у Львові, окрім 8 архівів, 60 бібліотек, 70 приватних колекцій, діяло 25 музеїв відмінних за національним і релігійним спрямуванням, за формами власності та юридичним статусом – державні, міські, релігійні, приватні, добротні, громадські.

У першій половині ХХ ст. галицькі музейні інституції зазнавали російського руйнівного впливу мінімум двічі. У роки Першої світової війни грабунку зазнали Покутський музей у Коломиї, Подільський музей у Тернополі, львівські збірки та колекції. З вибухом Другої світової війни галицький полікультурний музейний простір був практично знищений шляхом brutальної реорганізації музеїв, здійсненої радянським режимом наприкінці 1939 р. Тоталітарна влада спрямувала свої зусилля на ідеологізацію музеїв з метою

пропаганди радянського ладу, частину музеїв ліквідували, інші реорганізували та тематично укрупнили. Представники радянських органів не зважали на погляди й бачення досвідчених музейних фахівців, а своїми непрофесійними діями нищили й грабувала багаті львівські колекції. Історичний досвід повоєнного росіянізму з українською / польською / єврейською культурною спадщиною став особливо актуальним напередодні та під час повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. Адміністрації українських музеїв почали завчасу дбати про збереження колекцій шляхом переміщення пам'яток у сховища та/або евакуації в західні регіони України. За даними Міністерства культури та інформаційної політики України, від 24 лютого 2022 року до жовтня 2023-го постраждало щонайменше 1711 об'єктів культурної інфраструктури, з них 100 музеїв.

Шокуючими стали нищення Іванківського районного історико-краєзнавчого музею, Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди. Польське суспільство, розуміючи руйнівні загрози російського «визволення», активно заангажувалося в збереження культурних цінностей в Україні. На початку березня 2022 р. у Варшаві постав Комітет допомоги музеям України, який взяв на себе місію організаційної, методичної та матеріальної допомоги (документування, інвентаризація, оцифрування, необхідні матеріали та інструменти). Активно українські інституції культури підтримували партнери з Варшави, Кракова, Вроцлава, Гданська, Любліна. Пожвавилася також виставкова діяльність українських музеїв у Польщі – тимчасові виставкові проекти не лише знайомили поляків із українською історією й культурою, але й сприяли надійному збереженню цінних історичних артефактів.

Солідарність польських і українських музейників вселяє впевненість у неможливість повторення сценаріїв 1939 р. щодо музеїв як місць спільної українсько-польської пам'яті.

**Лілія Циганенко / проф., д.і.н. /
Дунайський інститут Національного
університету / «Одеська морська академія» /
liliatsyganenko@gmail.com**

***Поляки Південної Бессарабії та радянська
влада: шлях репресій і депортацій (червень
1940 – липень 1941 рр.)***

Перша хвиля організованої міграції поляків до південнобессарабських земель відноситься до початку ХІХ ст. За статистичними відомостями 1817 р. в місті Тучков (Ізмаїл) та на найближчих хуторах мешкало 54 представника польської етнічної спільноти. Наприкінці ХІХ ст. кількість поляків по Ізмаїльському повіту становила вже понад 600 осіб. Поляки відігравали важливу роль в економічному, громадському, культурному та релігійному житті краю. Не зважаючи на політичну нестабільність в регіоні та часті зміни державної приналежності, польський громаді вдавалося знаходити порозуміння з усіма урядами, але ... наприкінці червня 1940 р. у Бессарабію прийшла радянська влада. Комунисти принесли з собою радянізацію, націоналізацію, русифікацію, просування

соціалістичних цінностей та ідеалів, впровадження яких відбувалося шляхом репресій, катувань, депортацій, масових вбивств та примусових обмінів населення. Все це в повній мірі відчули на собі й польські мешканці краю.

За підрахунками автора, лише протягом першого року радянзації було репресовано понад 50 поляків – мешканців Ізмаїльської області. Наведемо декілька прикладів лише по Ізмаїлу. Тихон Романовський, до 1940 р. власник кількох м'ясних магазинів, через 1,5 місяця радянзації був заарештований та як антирадянський елемент відправлений етапом до Свердловської області (помер у в'язниці; майно – націоналізовано, родина – депортована до Південного Казахстану). Олександр Янковський до 1940 р. мав власний млин, теслярну майстерню, кам'яний будинок – 13 червня 1941 р. разом із родиною (дружиною та 2 синами) депортований до Південного Казахстану, майно – націоналізовано. Іван Рокочинський, 13 червня 1941 р. разом з родиною, як куркуль, депортований до Мартукського району Актюбінської області. Микола Паславський, до 1940 р. приватний лікар, 13 червня 1941 р. разом з родиною депортований без суду й слідства до Південно-азійської області. Нажаль, цей перелік можна ще продовжувати довго.

Пройшло вже понад 70 років, але використання репресій як необхідної умови для підтримання абсолютного контролю над суспільством залишилося характерною рисою державної та політичної влади сучасної РФ.

Ryszard Zięba / prof. dr hab. / Uniwersytet Warszawski / rzieba@uw.edu.pl

Perspektywy zakończenia agresji Rosji na Ukrainę

Inwazję Rosji na Ukrainę rozpoczęła w lutym 2022 roku rozpatruję w oparciu o paradygmat realizacyjny, w jego współczesnej (neorealizacyjnej) wersji realizmu ofensywnego. Tocząca się od ponad dwóch lat wojna na Ukrainie stanowi przejaw walki Rosji z USA i Zachodem o strefy wpływów a zarazem element dokonującego się procesu rekonfiguracji porządku międzynarodowego. W procesie tym toczy się rywalizacja między liberalnym ładem międzynarodowym a nowym porządkiem, który jeszcze nie został nazwany. Dotychczasowa obserwacja tego konfliktu pozwala prognozować trzy scenariusze jego zakończenia, a mianowicie: a) scenariusz zwycięstwa Ukrainy, b) scenariusz porażki Ukrainy, c) scenariusz zamrożenia konfliktu zbrojnego. Każdy z tych scenariuszy rodzi konsekwencje dla Ukrainy, bezpieczeństwa i porządku międzynarodowego.

Олена Шипотілова / к.і.н., доц. / Одеський національний морський університет / lenakomail@ukr.net

„Польська преса щодо російської агресії проти України протягом липня 2014 р.– січня 2015 р. на матеріалах газети «Gazeta Wyborcza» та журналу «Tygodnik Powszechny»”

Польська преса щодо російської агресії проти України протягом липня 2014 р. – січня 2015 р. на матеріалах газети «Wyborcza» та журналу «Tygodnik Powszechny» Російська агресія проти України, що розпочалася у 2014 р., отримала голосне засудження з боку Республіки Польща. Не лише польський політикум, а й широкі маси населення виступили за відновлення територіальної цілісності та суверенітету України, підтримали євроінтеграційні наміри українців, відкрито засудили дії Російської Федерації.

Активно включилася в процес висвітлення подій в Україні польська преса. Польські журналісти виїжджали на місця активних бойових дій на Сході України, брали інтерв'ю у представників протидіючих таборів з контрольованих українською владою територій та з окупованих сепаратистами регіонів.

На сторінках газети «Wyborcza» та журналу «Tygodnik Powszechny» яскраво висвітлено перебіг основних бойових операцій на сході України впродовж липня 2014 р. – січня 2015 р. Чільне місце в польській пресі зайняли трагічні події, пов'язані зі збиттям проросійськими терористами цивільного малайзійського літака «Боїнг» із майже трьомастами людьми на борту. Одним із перших на місці подій опинився польський журналіст Павел Пенньонжек, якому навіть вдалося поспілкуватися з представником сепаратистів Павлом Губаревим. Польські газети та журнали інформували суспільство також про військові події у Новоазовську, Маріуполі. Важливе місце в польській пресі зайняли відомості про героїчну битву за Донецький аеропорт, бої під Ілловайськом і Дебальцевим.

В умовах широкомасштабної російської агресії проти України й розвитку українсько-польської співпраці щодо дослідження злочинів російського агресора, важливим є показати місце й роль подій російсько-української війни на сторінках польської преси, розкрити специфіку роботи польських воєнних кореспондентів в Україні, продемонструвати солідарність українського та польського народів у напрямку протидії російській дезінформації та вторгненню на територію незалежної української держави, продемонструвати реакцію світових лідерів на події російсько-української війни.

